

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA**

KRISTINA BALČIŪTĖ

Edukologijos magistrantūros studentė
(Vaikų teisių apsaugos vadybos specializacija)

**VAIKO TEISĖ Į MOKSLĄ IR APLINKOS VEIKSNIAI, SĄLYGOJANTYS
NENORĄ MOKYTIS**

Magistro darbas

Mokslinė vadovė: dr. Birutė Šilėnienė

Šiauliai, 2009

Darbas originalus.....Kristina Balčiūtė

Santrauka

VAIKO TEISĖ Į MOKSLĄ IR APLINKOS VEIKSNIAI, SĄLYGOJANTYS NENORĄ MOKYTIS

Magistro darbas

Tyrimo aktualumas. Šiuolaikiniai mokslai mums teikia vis daugiau duomenų apie tai, jog kiekvienos gyvos būtybės egzistencija priklauso ne tik nuo jos prigimtinių veiksmų, bet ir nuo aplinkos: gamtinės, socialinės, kultūrinės. Šeima ir mokykla yra dvi institucijos, kurios susijungia bendram tikslui – ugdyti pozityvią, norinčią mokytis asmenybę. Vaiko teisę į mokslą garantuoja Lietuvos Respublikos Konstitucija, Švietimo įstatymas, Vaiko Teisių apsaugos pagrindų ir kiti įstatymai bei teisės aktai. Mokslas vaikams iki 16 metų yra privalomas, kiekvienas jų turi teisę į nemokamą mokymą. Tačiau aplinkos veiksniai sąlygojantys mokinių nenorą mokytis yra skaudi mūsų dienų problema. Paauglystėje atsiranda naujų interesų; jie pasidaro pastovesni ir tvirtesni. Paaugliui kyla noras nuodugniau pažinti pasaulio reiškinius ir tas gyvenimo sritis, kurių neapėmia mokyklos programa, todėl jų interesai ima nebesutapti su mokykla.

Tyrimo objektas - mokinių nenorą mokytis sąlygojantys veiksniai.

Tyrimo tikslas – teoriškai pagrįsti ir empiriškai ištirti mokinių nenoro mokytis veiksmus, trukdančius įgyvendinti teisę į mokslą.

Tyrimo metodika. Tyrimas atliktas anketinės apklausos metodu. Parengtos dvi pusiau uždaro tipo anketos, mokiniams ir pedagogams. Jas sudaro: 1) demografinis klausimų blokas; 2) klausimų blokas skirtas tirti aplinkos veiksmus sąlygojančius mokinių norą/nenorą mokytis; 3) blokas skirtas tirti mokinių savęs vertinimą ir ateities perspektyvas; 4) blokas apie mokinių pamokų lankomumą; 5) blokas skirtas ištirti mokinių ir pedagogų tarpusavio santykius; 6) klausimų blokas apie teikiamą pagalbą mokiniams įgyvendinant jų teisę į mokslą.

Tyrimo dalyvavo šeštų ir devintų klasių moksleiviai, besimokantys bendrojo lavinimo mokyklose, ir tose mokyklose dirbantys mokytojai. Iš viso apklausta 200 mokinių (po 100 iš abiejų klasių) ir 70 pedagogų.

Tyrimo hipotezė pasitvirtino, nes tirtose mokyklose mokinių teisė nėra pilnai įgyvendinama dėl aplinkos veiksmų, sąlygojančių nenorą mokytis.

S U M M A R Y

Master's thesis on

THE CHILDREN RIGHT TO THE LEARNING PROCESS FACTORS OF ENVIRONMENT WHO GAVERNING UNWILLING LEARNING PROCESS

The relevance of the research: Modern science provides us more and more data about the fact that each living beings existence depends not only on the inherent factors, but also from the environment: natural, social, cultural. Family and school are the two institutions, which form the common purpose – to foster a positive, willing to learn person. The Constitution of the Republic of Lithuania, the Education Act, and the Protection of the Rights of the Child and other laws and legislation guarantee the child's right to education. Education for children under 16 years old is compulsory; each of them is with their rights to a free education. However, environmental factors which determine students' reluctance to learn are a sharp problem of our days. New interests appear in teenage years, and they become more stable and stronger. A desire arises to a teenager to know depth of world events, and those areas of life, which is not included in a school program, so their interests do not become coincide with the school.

The object of the research is determined factors of students' reluctance to study.

The aim of the research is to substantiate in theory and empirically investigate the factors of students' reluctance to study, whose disturb realize the right to education.

The methodology of the research: the research was performed by questionnaire survey method. Two semi-closed-type questionnaires were prepared for students and schoolteachers. They include: 1) the demographic cluster, 2) a block of questions designed to explore the factors leading to students' intention/reluctance to learn, 3) unit designed to investigate students' self-assessment and future perspectives, 4) block of the school attendance of students, 5) unit for the examination of relationships between pupils and teachers, 6) questions about the lending assistance to the pupils' realizing their right to education.

Pupils of the sixth and ninth forms, learning at general education schools participated in the analysis. On the whole 200 pupils (100 from each class) and 70 teachers were investigated.

The hypothesis of the research confirmed, because the right of pupils in schools is not fully implemented because of the environmental factors that determine reluctance to learn.

Turinys

Santrauka.....	2
Summary.....	3
ĮVADAS.....	5
1. VAIKO TEISĖ Į MOKSLĄ IR NENORĄ MOKYTIS SĄLYGOJANTYS VEIKSNIAI MOKSLINĖJE LITERATŪROJE	8
1.1 Teisė į mokslą vaiko teises reglamentuojančiuose dokumentuose.....	8
1.2. Paauglystės amžiaus tarpsnio pedagoginė – psichologinė charakteristika.....	9
1.3. Nenoro mokytis priežastys	11
1.3.1. Mokykloje glūdinčios nenoro mokytis priežastys.....	11
1.3.2. Asmenybinės nenoro mokytis priežastys.....	13
1.3.3. Nenoro mokytis priežastys slypinčios šeimoje.....	14
1.3.4. Visuomenėje slypinčios nenoro mokytis priežastys.....	16
1.4. Motyvacija kaip esminis moksleivio norą/nenorą mokytis lemiantis veiksnys.....	18
1.4.1. Motyvo ir motyvacijos samprata.....	18
1.4.2. Motyvacijos stiprinimo būdai.....	20
2. MOKINIŲ IR MOKYTOJŲ POŽIŪRIO Į NENORO MOKYTIS PRIEŽASČIŲ TYRIMAS	23
2.1. Tyrimo metodikos ir imties charakteristika	23
2.3. Aplinkos veiksniai, skatinantys mokinių norą/nenorą mokytis.....	25
2.4. Mokinių savęs vertinimas ir ateities perspektyvos	35
2.5. Pamokų lankomumo ir nenoro mokytis sąsajos.....	38
2.6. Mokinių ir pedagogų tarpusavio santykiai.....	41
2.7. Pedagoginė pagalba, įgyvendinant mokinių teisę į mokslą.....	44
IŠVADOS.....	53
REKOMENDACIJOS	55
LITERATŪRA.....	56
PRIEDAI.....	58

ĮVADAS

Aktualumas. Šiuolaikiniai mokslai mums teikia vis daugiau duomenų apie tai, jog kiekvienos gyvos būtybės egzistencija priklauso ne tik nuo jos prigimtinių veiksmų, bet ir nuo aplinkos: gamtinės, socialinės, kultūrinės. Šiame lygmenyje išryškėja ugdymo reikšmė, nes ugdymas gali pakreipti asmenybės sklaidą pageidaujama kryptimi. Mokykla negali „sukurti“ žmogaus pagal valstybės „užsakymą“ arba mokslininkų sumanymus, nė vienas ugdytojas negali tiesiogiai išugdyti vaiko pagal pageidaujamą idealą. Todėl itin svarbus vaidmuo vaiko gyvenime tenka mokyklai. Mokykloje vaikas gali gauti tokį impulsą savikūrai, kuris lems viso jo tolesnio gyvenimo sėkmę. Bet gali būti ir priešingai: nuolat patirdamas nesėkmes, išgyvendamas dėl blogų pažymių ir konfliktiškų santykių su mokytojais, moksleivis gali psichologiškai nuo jos atitolti, prarasti norą mokytis. Žinoma, blogiausia, kai inspiruojamas nuolatinių mokymosi nesėkmių, vaikas meta mokyklą ir neįgyja valstybės jam garantuojamo išsilavinimo, tuo gerokai apsunkindamas tolesnį savo gyvenimą (Rupšienė, 2000). Nesėkmingą mokymąsi tiek ankstyvojoje paauglystėje, tiek vėlyvojoje lemia ir įvairūs socialiniai veiksniai: gyvenamoji vieta, šeimos situacija, vieta, kurioje yra mokykla (kaime, mieste, rajone); mokyklos materialinė bazė, socialinės mokymo galimybės ir kt., kurie netiesiogiai atskleidžia socialinės ugdymo aplinkos netolygumus. Vykstant socialiniams ir ekonominiams pokyčiams ir švietimo sistemos pertvarkai, mokymosi nesėkmių problematikos spektras išsiplėčia, nes būtina siekti socialinės sanglaudos (Barkauskaitė, Gaigalienė, Indrašienė ir kt., 2005).

Šeima ir mokykla yra dvi institucijos, kurios susijungia bendram tikslui – ugdyti pozityvią, norinčią mokytis asmenybę. Vaiko teisę į mokslą garantuoja Lietuvos Respublikos Konstitucija, Švietimo įstatymas, Vaiko Teisių apsaugos pagrindų ir kiti įstatymai bei teisės aktai. Mokslas vaikams iki 16 metų yra privalomas, kiekvienas jų turi teisę į nemokamą mokymą. Tačiau aplinkos veiksniai sąlygojantys mokinių nenorą mokytis yra skaudi mūsų dienų problema. L. Jovaišos (2003) teigimu, nemaža mokinių dalis jau pirmose klasėse nebenori mokytis, o pasak V. Rajecko (2004) nemažai paauglių iki 16 metų nelanko mokyklos. Paauglystėje atsiranda naujų interesų; jie pasidaro pastovesni ir tvirtesni. Paaugliui kyla noras nuodugniau pažinti pasaulio reiškinius ir tas gyvenimo sritis, kurių neapėmia mokyklos programa, todėl jų interesai ima nebesutapti su mokykla.

Temos ištirtumas. Analizuojant Lietuvoje atliekamus edukologų, psichologų tyrimus, o tuo domėjosi P. Dereškevičius (2000), V. Rimkevičienė (2000), V. Targamadzė (2000), L. Rupšienė (2002), ir kt. matyti, kad Lietuvoje didėja vaikų nenoras mokytis, mažėja motyvacija. Motyvacijos mokytis stoka, nenoras mokytis, mokyklos nelankymas, iškritimas iš jos, specialiųjų poreikių vaikai ir panašios sąvokos rodo suaugusiųjų požiūrį į mokyklinės vaikų

problemas. Vadinasi viena iš pagrindinių priežasčių, kodėl vaiką ištinka mokymosi nesėkmės, yra motyvuotos, nukreiptos į tikslą veiklos stoka.

Problema. Vis dažniau kalbama apie vieną aktualiausių mokyklos problemų – moksleivių motyvacijos silpnėjimą, pasireiškiantį nenoru mokytis, blogu lankomumu, domėjimosi stoka, užduočių neatlikimu ar visišku pasitraukimu iš mokyklos. Lietuvoje kaip ir visame pasaulyje, ši problema nėra nauja, bet pradėjus įgyvendinti privalomojo pagrindinio mokymo iki tam tikro amžiaus politiką, ji tampa aktuali, nes nemaža dalis moksleivių, neturinčių mokymosi motyvacijos, nenori įgyti išsilavinimo, taip papildydami nekvalifikuotos darbo jėgos, bedarbių gretas. Todėl svarbu išsiaiškinti, kokie veiksniai lemia šiandieninių mokinių nenorą mokytis.

Tyrimo objektas - mokinių nenorą mokytis sąlygojantys veiksniai.

Tyrimo hipotezė. Tikėtina, kad mokinių teisė į mokslą nėra pilnai įgyvendinama dėl aplinkos veiksnių, sąlygojančių nenorą mokytis.

Tyrimo tikslas – teoriškai pagrįsti ir empiriškai ištirti mokinių nenoro mokytis veiksnius, trukdančius įgyvendinti teisę į mokslą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Mokslinės literatūros analizės pagrindu išsiaiškinti teorines nenoro mokytis priežastis.
2. Pateikti pedagoginę – psichologinę paauglystės amžiaus tarpsnio mokinių charakteristiką ir tam amžiui būdingas nenoro mokytis priežastis.
3. Ištirti mokinių ir mokytojų išskirtus nenorą mokytis sąlygojančius veiksnius, išsiaiškinti jų priežastis.

Tyrimo metodologija. R. Tidikis (2003, 190 psl.) teigia, kad metodologija – tai tikrovės pažinimo teorija, tirianti mokslinio mąstymo būdą bei principus. Siauresne prasme – mokslas, aiškinantis mokslinio tyrimo metodus, bendrų mokslo metodų teoriją. Tyrimo metodologinį pagrindą sudaro humanistinė asmenybės teorija. Humanistinės psichologijos atstovai teigia, jog asmenybė nuolat auga ir vystosi, siekdama savirealizacijos. Joje glūdi vidinis mokymosi poreikis, noras pažinti, tobulinti save, atskleisti savo potencines galias, realizuoti save kuriant savo asmeninį ir profesinį gyvenimą.

Tyrimo metodai:

- ◆ Mokslinės literatūros analizė;
- ◆ Anketinė apklausa;
- ◆ Kiekybinė ir kokybinė tyrimo rezultatų analizė.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tyrimo respondentais buvo pasirinkti trijų bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai ir mokiniai, besimokantys šeštose ir devintose klasėse. Apklausoje dalyvavo iš kiekvienos klasės po 100 respondentų ir 70 pedagogų.

Tyrimo etapai:

1. 2007 m. rugsėjis – sausis – formuluojama darbo tema, tikslas, uždaviniai;
2. 2008 m. vasaris – spalio - išanalizuoti dokumentai, psichologinė ir pedagoginė literatūra, parengti teorinės dalies metmenys;
3. 2008 m. spalio – gruodis - parengta anketa ir prarvestas empirinis tyrimas;
4. 2009 m. sausis – kovas - atlikta tyrimo duomenų statistinė analizė ir aprašymas;
5. 2009 m. balandis – gegužė - suformuluotos išvados, parengtos rekomendacijos. Darbas baigtas tvarkyti, parengtas gynimui.

Darbo naujumas. Tyrimas yra naujas ir reikšmingas. Tyrimo rezultatai, išvados, rekomendacijos gali būti naudingos, pedagogams, tėvams.

Darbo struktūra. Ši magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, santrauka anglų kalba, įvadas, 2 skyriai, išvados, rekomendacijos, naudotos literatūros sąrašas (40 šaltinių), 2 priedai. Darbe pateikiamos 4 lentelės, 31 paveikslas.

1. VAIKO TEISĖ Į MOKSLĄ IR NENORĄ MOKYTI SĄLYGOJANTYS VEIKSNIAI

1.1. Teisė į mokslą vaiko teises reglamentuojančiuose dokumentuose

Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija (1995) – tai pirmasis dokumentas įvardijęs ir įpareigojęs žmones išklausyti ir gerbti vaiko nuomonę, paisyti jos priimant vaikui svarbius sprendimus, kurti pasaulį vaikams bendradarbiaujant su vaikais.

Šio darbo tikslas – aptarti vaiko teisę į mokslą, ir ar ši teisė yra pilnai įgyvendinama pasirinktose bendrojo lavinimo mokyklose. Konvencijos **28 straipsnis** skelbia jog: valstybės pripažįsta vaiko teisę mokytis. Siekdamos palapsniui šią teisę įgyvendinti ir sudaryti vienodas galimybes jos:

1. Įveda nemokamą ir privaloną pradinį lavinimą;
2. Skatina tobulinti įvairias tiek bendrojo, tiek profesinio viduriniojo lavinimo formas, rūpinasi, kad jis būtų prieinamas visiems vaikams, ir imasi tokių priemonių, kaip nemokamo lavinimo įvedimas, o prireikus ir finansinės paramos teikimas;
3. Imasi priemonių, skatinančių nuolat lankyti mokyklą ir mažinančių moksleivių paliekančių mokyklą skaičių.

Taip pat valstybės dalyvės imasi visų reikiamų priemonių, kad drausmė mokyklose būtų palaikoma metodais, atspindinčiais pagarbą vaiko orumui atitinkamai pagal šios Konvencijos reikalavimus.

13 Konvencijos straipsnis skelbia, kad vaikas turi teisę laisvai reikšti savo nuomonę; todėl ši teisė apima laisvę ieškoti, gauti ir perduoti bet kokio pobūdžio informaciją ir idėjas.

Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo 25 straipsnis skelbia, jog kiekvienas Lietuvos Respublikos pilietis, turintis teisę Lietuvoje gyventi, turi teisę mokytis, įgyti išsilavinimą ir kvalifikaciją.

27 straipsnis skelbia, jog mokiniui suteikiama galimybė pagal gebėjimus ir polinkius rinktis švietimo programas, skirtingus jų variantus. Mokinys taip pat renkasi švietimo programą vykdančią mokyklą, kitą švietimo teikėją arba švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka savarankišką mokymąsi.

Kitas dokumentas, reglamentuojantis vaiko teises, - **Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996).**

34 straipsnis. Vaiko teisės į mokslą bendrosios nuostatos.

1. Vaikas turi teisę į mokslą, kuris ugdytų jo bendrą kultūrinį išprusimą, sugebėjimus, pažinimą, dorovinę bei socialinę atsakomybę, sudarytų sąlygas asmenybei vystytis.

2. Kiekvienam vaikui turi būti užtikrintos galimybės išmokyti gerbti tėvus, auklėtojus, mokytojus, kitus žmones, savo gimtąją valstybinę kalbą ir kultūrą kitas kalbas ir kultūras, pasiruošti savarankiškam gyvenimui, darbui ir tapti naudinga visuomenės nariu.

Mokiniai turi ne tik teises, bet ir pareigas:

⟨⟩ Sudarius mokymo sutartį, laikytis visų jos sąlygų, mokyklos vidaus tvarką reglamentuojančių dokumentų reikalavimų;

⟨⟩ Stropiai mokytis, gerbti mokytojus ir kitus mokyklos bendruomenės narius;

⟨⟩ Mokytis pagal privalomojo švietimo programas iki 16 metų.

Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas skelbia, jog vaikas privalo gerbti pedagogus ir kitus suaugusiuosius taip pat ir vaikus. Vaikas turi būti ugdomas atlikti pareigas ir pats atsakyti už savo poelgius šeimoje, mokymo bei auklėjimo įstaigose.

Visi teisiniai dokumentai reglamentuojantys vaikų teises skelbia: jog kiekvienas vaikas turi teisę į išsilavinimą ir nuo 7 iki 16 metų privalo jį gauti.

Geras išsilavinimas kartu su tėvų paskatinimu, rūpesčiu yra puiki vaiko gyvenimo pradžia. Tėvai atlieka išskirtinį vaidmenį, padėdami vaikui įgyvendinti teisę į mokslą ir užtikrindami, kad vaikas nepraleistų išsilavintokijimo galimybės.

Vaikas turi teisę turėti tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jo fizinei, protinei, socialinei raidai. Tėvų pareiga yra visų pirma prižiūrėti vaikus, rūpintis jų sveikata, dvasiniu ugdymu, išlaikyti juos, sudaryti palankias sąlygas mokytis. Vaikai gyvenimiškos patirties įgyja išsiliedami į mokyklos bendruomenę. Čia jie nori jaustis saugūs, turėti galimybę mokytis, tačiau ne visada jiems sudaromos sąlygos, ar tiesiog šia teise nesinaudoja ir į mokslą žiūri atmetinai.

1.2. Paauglystės amžiaus tarpsnio pedagoginė – psichologinė charakteristika

R. Žukauskienė (2002) išskiria, jog ankstyvoji paauglystė trunka nuo 12-14 metų, 15 –ieji – pereinamasis laikotarpis, o 16-18 metai – vėlyvoji paauglystė.

Paauglystės laikotarpyje pradedama daugiau užsisklęsti savyje, nepasitikėti savimi ir pasauliu. Būdingas jausmų nepastovumas, padidėjęs jautrumas. Jaunuoliai pradeda rūpintis savo asmenybe, reikalauja jei didesnės pagarbos, nori turėti galimybę patys nuspręsti, kaip elgtis.

Paaugliai mano, kad jų nuomonė turėtų būti gerbiama ir į ją kiti turėtų atsižvelgti. Jie labai vertina pagarbą žmogaus orumui, lygybę, ištikimybę, pagalbą draugui (Petruolytė, 2003).

R. Bieliauskaitės (1993) teigimu, paauglystė yra nežinios laikas, kai patiriama daug jausmų, išgyvenimų, atsiranda norų, siekių, bet paauglys dar nežino, ką reiškia vienas ar kitas dalykas, kaip reikėtų elgtis. Šis tarpsnis pilnas teigiamų ir neigiamų emocijų, laimėjimų ir nesėkmių, prieštaravimų. Paaugliui kyla daug klausimų apie dabartį ir ateitį, į kuriuos nuolat ieškoma atsakymų.

Pasak A. Petruolytės (2003) paaugliai daug laiko praleidžia mokykloje, kuri labai veikia jų savijautą ir sveikatą, taip pat yra vienas svarbiausių veiksnių, lemiančių jų tolesnį gyvenimą ir socialinę raidą. Gerai savijautai svarbus teigiamas savęs ir aplinkinių vertinimas. Teigiamai save vertinantys paaugliai yra veiklūs, jaučiasi saugūs, pasiekia geresnių mokymosi rezultatų.

Mokiniai, mokykloje ar kitoje aplinkoje patiriantys nerimą ir stresą, tampa išsiblaškę, prasčiau mokosi, jaučia nemigą, blogiau sutaria su tėvais. Pasak N. Sturlienės (2005), pedagogų netenkinantį mokinių elgesį lemia daugybė priežasčių, kurių pakeisti beveik negalime. Neįmanoma „atšaukti“ paauglio maišto, padaryti paauglį klusnų ir „patogų“, bet galima bent jau neaštrinti krizės. Negalima pakeisti mokinio šeimos, jei jo problemos kyla iš ten, bet galima bent mokykloje sudaryti sąlygas vaikui „jautis žmogumi“ ir suteikti žinių apie socialines gyvenimo normas. Negalima negabaus matematikai vaiko padaryti matematikos olimpiados nugalėtoju, bet galima atskleisti jo prigimtinius gebėjimus ir juos išryškinti. Visa tai gali padaryti pedagogai ir tėvai, - tai suprasti, kokių tikslų savo elgesiu siekia vaikas ar paauglys, mokėti atpažinti tuos tikslus ir juos koreguoti.

G. Navaitis (1998) teigia, jog negalima pamiršti, kad „paauglystėje interesų ratas išsiplečia ir poreikis mokytis gali susilpnėti. Ankstyvojoje vaikystėje pradėjus planuoti veiklą po mokyklos baigimo, jis vėl padidėja, nors dalis mokinių savo ateities su mokymosi rezultatais nesieja, todėl ir nesisistengia mokytis. Dažniausiai mokymosi problemų kyla ir dėl pažintinės veiklos sunkumų.

Mokykloje paauglys patiria daug iššūkių ir sunkumų, nes šalia plataus bendraamžių, su kuriais reikia išmokti bendrauti, sutarti, kurių pripažinimą reikia gauti, rato jam tenka sunkus išbandymas paklusti suaugusiems mokytojams, į kuriuos paauglys žiūri gana kritiškai ir kurių nelabai linkęs laikyti autoritetais. O ką jau kalbėti apie tai, kad paaugliai savaime netoleruoja suaugusiųjų elgesio. Todėl šiame laikotarpyje jau vien dėl paauglystės raidos ypatumų mokykloje kyla nemažai sunkumų ir problemų, todėl šiame laikotarpyje teisę į mokslą įtakoja aplinkos veiksniai.

1.3. Nenoro mokytis priežastys

1.3.1. Mokykloje glūdinčios nenoro mokytis priežastys

Dažnai kyla klausimas, kas gi atsitinka, kad daugelis vaikų, noriai pradėję lankyti pirmą klasę, rūpestingai, su didžiule atsakomybe ruošę namų darbus, pradeda praleidinėti pamokas, bėgti iš pamokų, nebesimokyti? Kodėl ilgai kai kurie mokiniai pajaučia priešišumą viskam, kas susiję su mokykla. Kodėl per pamokas jie neberodo entuziazmo atsakinėdami, mokytojų žodžiais tariant nesistengia mokytis, tingi? Kodėl mokiniai nenoriai atlieka užduotis, sunkiai sukaupia dėmesį, dažnai konfliktuoja su mokytojais ir klasės draugais? Kodėl ir kada atsiranda nenoras mokytis? (Gudžinskienė, 1998).

Mokykla turėtų užtikrinti mokinių teisę į mokslą. Daugelis pedagogų ir tėvų, susidūrę su nenorinčiais mokytis ir nesėkmingai besimokančiais moksleiviais, nežino, kokios jų ugdymo strategijos imtis. Jeigu anksčiau į moksleivių nenorą mokytis buvo žvelgiama kaip į „tinginystę, apsilaidimą“ ir todėl buvo siekiama vaiką „perauklėti“, akcentuojant jo mokymosi pareigą, šiandien vis labiau suvokiama, jog blogas mokymasis – labai rimta vaiko nesėkmė ir jam reikia paramos (Rupšienė, 2000).

Mokykloje nenorą mokytis sąlygojantys aplinkos veiksniai galėtų būti prastas mokyklos klimatas, trūkumai vertinimo pažymiais problemos, mokytojų mokinių sąveikos problemos, nepakankamas mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas, prastas pamokos organizavimas ir kt.

Mokykloje glūdinčios nenoro mokytis priežastys, pasak L. Rupšienės (2000):

◆ **Vertinimo pažymiais problemos**

Rašydamas pažymį mokytojas turėtų įvertinti:

1. Mokinio žinias, supratimą ir sugebėjimą taikyti jas praktiškai, sprendžiant teorines problemas, mokantis naujų dalykų.
2. Mokinio sugebėjimus: mąstymo atminties, suvokimo, vaizduotės būdus, individualias pažinimo savybes.

◆ **Prastas mokyklos mikroklimatas**

V. Targamadžė (1998) pažymi, jog moksleivių santykis su mokykla yra gana komplikotas: neretai jie neadekvačiai supranta mokyklos tikslus, bendruomenės narių vaidmenis, ir tai gali tapti jų mokymosi problemų priežastimi.

◆ **Mokytojų ir moksleivių bendravimo problemos**

Mokinio mokymosi sėkmė, jo noras ar nenoras lankyti mokyklą, mokytis labai priklauso nuo mokytojo. Mokytojui tenka daug vaidmenų – pagalbininko, patarėjo ir vadovo, padedančio suprasti mokslo ir gyvenimo tiesas, įgyti žinių, kurti ir gyventi.

Geras mokytojas padeda vaikams formuoti teigiamas nuostatas mokymosi atžvilgiu, jis patraukia vaikus į mokyklą, skatina jų mokymąsi, rūpinasi mokymosi motyvais. Deja, vis dar nemaža tokių pedagogų, kurie vaikus atstumia nuo mokyklos: agresyvumas, grubumas, vaikų nuomonių, jų poreikių nepaisymas.

Klasės auklėtojas yra tas suaugęs žmogus, kuris mokykloje yra arčiausiai savo mokinių. Tai mokytojas, kuriam pirmiausia tenka kurti klasės teigiamą mikroklimatą, visapusiškai pažinti kiekvieną savo auklėtinį, atstovauti jo interesams ir kt. (Dumčienė, Tilindienė, 2004).

Pasak R. I. Arends (1998), mokytojai nelabai gali pakeisti kai kurių aspektų, tokių kaip ankstyvosios vaikystės patirtis, mokinių motyvacija. Tačiau mokytojai gali imtis specialių priemonių, padidinančių mokinių motyvaciją mokytis, pvz.: sustiprinti arba susilpninti mokinių susirūpinimą dėl mokymosi užduočių; sudaryti teigiamą, šiltą emocinį toną klasėje; surasti mokiniui tinkamą mokymosi užduoties sunkumo laipsnį; sieti mokymosi medžiagą ir veiklas su mokinių interesais ir kt.

◆ **Nepakankamas mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas ir kt.**

Mokykla po šeimos – svarbiausia socializacijos institucija. Nė vieno vaiko, kad ir kaip norėtume, negalime tiesiogiai išugdyti pagal pageidaujama idealą. Mokykloje vaikas gali gauti tokį paskatinimą savikūrai, kuris lems viso jo tolesnio gyvenimo sėkmę, bet gali būti ir priešingai: nuolat patirdamas nesėkmes, išgyvendamas dėl blogų pažymių ir konfliktiškų santykių su mokytojais, moksleivis gali psichologiškai atitolti nuo mokyklos, vengti ją lankyti ar net gi mesti. Visas šitas mokykloje glūdinčias nenoro mokytis priežastis išskyrė (Rupšienė, 2000).

Svarbus kriterijus – mokymosi krūvis. Jeigu jis per didelis ir per sunkiai pakeliamas, dar labiau žlunga paauglių, turinčių mokymosi sunkumų, pasitikėjimas savimi ir ryžtas mokytis toliau. Dėl mokslo nesėkmių mokiniai patiria susvetimėjimą, todėl taip svarbu morališkai palaikyti vaikus, kai jie stengiasi suprasti pasaulį ir rasti vietą jame. Diskomforto mokykloje jausmas skatina ieškoti kitos aplinkos, kur būtum pripažintas (Gailienė, Bulotaitė, Sturlienė, 1996). Blogiausia, kad susvetimėjęs su mokykla vaikas ne tik tampa mokyklos priešu, ne tik nepripažįsta mokymosi reikšmės, bet ir apskritai atmeta socialines vertybes ir darosi pavojingas visuomenei. J. Pikūnas ir A. Palujanskienė (2001) pabrėžia, jog moksleiviui reikalinga pagalba įvairiose jo gyvenimo ir veiklos srityse – mokymosi procese, popamokinėje veikloje, net bendraujant. Nekelia abejonės, kad moksleivių mokymosi rezultatai geresni tose

mokyklose, kuriose jų kontaktai su mokytojais yra geresni, vyrauja saugi, į mokslą orientuota aplinka.

1.3.2. Asmenybinės nenoro mokytis priežastys

Pasak M. Barkauskaitės (2003), nenoras mokytis atsiranda esant mokymosi motyvacijos stokai, kai mokinys nemato savo veiklos tikslo bei prasmės, susijusių su jo asmenybe, vertybėmis bei požiūriu į gyvenimą. D. Nasvytienė (2005) teigia, jog psichologai pažymi, kad mokymosi nesėkmių atsiradimą lemia agresyvus vaikų elgesys.

L. Rupšienė (2000) išskiria tokias *asmenybines nenoro mokytis priežastis*:

◆ Žema savikontrolė

Mokiniai dažniausiai savo nesėkmes mokykloje jie aiškina išorinėmis, nepasiduodančiomis jų kontrolei priežastimis. Jie mano, jog viską lemia aplinkybės, todėl ir nesistengia, nes mano, jog nieko nepakeis.

◆ Neadekvatus savęs vertinimas

Mokykloje geriausiai laikomi tie moksleiviai, kurie gerai mokosi. Todėl vertinimas mokykloje daugiausia siejasi su pažangumu ir gebėjimais. Moksleivis sprendžia apie save ir vertina save ne tik perimdamas aplinkinių žmonių nuomonę, bet ir lygindamas save su kitais. Gaunantis blogus pažymius ir baramas pedagogų, jis lygina save su bendraklasiais ir daro išvadą, kad yra menkesnis, ne toks vertingas kaip kiti.

◆ Mokymosi negalės

Siekiama sukurti efektyvią švietimo sistemą, kurioje būtų tenkinami kiekvieno vaiko esminiai poreikiai ir interesai, kurioje kiekvienam vaikui būtų sudarytos kuo palankesnės sąlygos jo asmenybės raidai, saviraiškai. Šiuo metu Lietuvoje pagalba turintiems specifines mokymosi negales vaikams nepakankama; trūksta specialistų, kurie gilintųsi į mokymo negalių problematiką ir kt.

Pasižymintis nedidele mokymosi negalia moksleivis bendrojo lavinimo mokykloje susiduria su daugybe problemų dėl savo mokymosi ir elgesio. Dažniausiai problema ta, jog dauguma šių vaikų nepajėgus mokytis pagal bendrąsias lavinimo mokyklos programas. Jie nepajėgūs išmokti mokomosios medžiagos reikiamu lygiu, dėl to nuolat išgyvena daug neigiamų emocijų, nenori eiti į mokyklą, konfliktuoja su mokytojais, varžo kitų vaikų interesus. Mokinys turi teisę pasirinkti mokymosi programą, metodus pagal savo fizines ir protines galias, tik tuomet bus galima kalbėti apie tinkamą vaikų teisės į mokslą įgyvendinimą.

◆ Hiperaktyvumas ir kt.

Psichologijos žodyne (1993) hiperaktyvumas apibūdinamas kaip emociškai sutrikusių, protiškai atsilikusių arba turinčių centrinės nervų sistemos pažeidimų vaikų padidėjęs

judrumas, neramumas. Kad ir kokios būtų hiperaktyvumo priežastys – psichologinės, pedagoginės ar medicininės – aišku, jog hiperaktyviems vaikams reikia ypatingo dėmesio, individualaus priėmimo jų ugdymo procese. Mokyklose šie vaikai nepageidaujami, jų atžvilgiu įsitvirtinusi negatyvi nuostata.

P. Dereškevičius, V. Rimkevičienė (2000) teigia, jog pastebėta, kad berniukų mokymosi motyvacija dažniau yra silpnesnė negu mergaičių. Atskleista, jog mokymosi motyvacijos skirtumai lyties požiūriu pradeda ryškėti jau ikimokykliniame amžiuje. Taigi, kai mokymosi negalės laiku atpažįstamos ir įvertinamas jų poveikis bei sudaroma individuali įveikimo programa, iš tikrųjų didelių pasekmių jos nepalieka.

Yra išskiriami nepažangių mokinių, kurie neturi noro mokytis, elgsenos požymiai (F. J. Monks, I. H. Ypenburg, 2003):

- Prasta koncentracija;
- Lėtas mokymosi tempas, palyginti su bendramoksliais;
- Neigiama nuomonė apie mokytojus ir mokyklą;
- Menka mokyklinė motyvacija;
- Menkas socialinis pasitikėjimas savimi;
- Minėti mokiniai jaučiasi nepripažinti klasės draugų;
- Nepasitenkinimas savo paties mokymosi įpročiais ir pasiektais rezultatais ir pan.

Nepažangūs mokiniai, nenorintys mokytis pastebimi ne iš karto, todėl ne taip paprasta koreguoti jų nusistatymą, motyvaciją, elgesį.

1.3.3. Nenoro mokytis priežastys, slypinčios šeimoje

Daugelis vaikų ir paauglių nesimoko dėl skurdo, ligų arba dėl to, kad auga asocialiose šeimose. Ganėtinais problemiška socialinių požiūriu ir nenorinčių mokytis bei prastai lankančių mokyklą moksleivių grupė: jie nemėgsta mokyklos ir pedagogų, valkatauja, vartoja svaigalus ar narkotikus, rūko, asocialiai elgiasi. Dalis nenorinčių mokytis vaikų nesiryžta palikti mokyklos, bet lanko pamokas tik nuolat verčiami tėvų ir mokytojų, lieka antriems metams ir galiausiai meta mokyklą. Nemažai vaikų į mokyklą eina verčiami tėvų, kad tik būtų įgyvendinta jų teisė į mokslą.

Sėkmingam vaikų mokymuisi, G. Kvieskienės (2003) manymu, didelę įtaką daro teisingas auklėjimas, visapusiškas tėvų bei visuomenės rūpinimasis vaikais. Visi tėvai nori, kad jų vaikai sėkmingai mokytųsi mokykloje, daug pasiektų gyvenime, kad būtų savimi pasitikintys, patenkinti. Mokymosi motyvaciją stiprina tėvai, mokykla, glaudus tėvų, pedagogų ir mokyklos vadovų bendradarbiavimas, supratimas. Mokykla – antroji vaiko bendruomenė į kurią vaikas

patenka po šeimos ir kurioje socializuojasi, įgauna tam tikrus elgesio, bendravimo su bendraamžiais ir vyresniais žmonėmis įgūdžius. Kiekvienam moksleiviui mokyklos bendruomenė dažniausiai yra artimiausia (po šeimos) socialinė aplinka, kurioje pasireiškia jo gebėjimai, vyksta socializacijos procesas. Jei mokykla kartu su šeima skiepija vaikui teisingumą, padorumą, moralumą ir pilietines vertybes, tai vaikai, kurie ugdomi susitapatindami su suaugusiais, internuos tas pačias vertybes.

L. Rupšienė (2000), pateikia tokias *šeimoje glūdinčias nenoro mokytis priežastis*:

◆ **Prastas šeimos mikroklimatas**

Nedarnių šeimų vaikai priklauso ypatingos socialinės rizikos grupei. Tokiose šeimose vaikams skiriama mažai dėmesio. Prasto šeimos mikroklimato priežastimi gali tapti ir vaikų mokymasis. Net jeigu šeimoje ir buvo geras mikroklimatas, vaikui susidūrus su mokyklinėmis nesėkmėmis, jis keičiasi į blogąją pusę. O pasak A. Gudaitienės (2002), nestabilumas, abejingumas, uždarumas, vyraujantis šeimoje, persiduoda ir vaikui. Jei vaikas nepatiria psichologinio artumo, saugumo, dvasinės šilumos, jis auga atstumtas. Mokinys tokiu atveju turės problemų ir mokykloje.

I. Leliūgienė (1997) teigia, kad šeima – reikšmingiausia mikroaplinka, kurioje formuojasi asmenybės pagrindai, kur atliekamos svarbiausios funkcijos: ugdomoji, rekreacinė, komunikacinė ir kt.

◆ **Netikęs tėvų pedagoginių pareigų atlikimas**

Tėvų pedagoginės pareigos: saugoti vaikus nuo blogų gyvenimo pavyzdžių, mokyti savo vaikus, padėti jiems. Tėvai mano, jog vaikas turi norėti tik to, ko nori tėvai. Tokioje atmosferoje augantis vaikas patiria stresus, gyvena nuolatinėje įtampoje, kuri lemia charakterio destruktivią sklaidą ir neadekvačią elgseną.

◆ **Nepalanki šeimos struktūra ir jos pokyčiai**

Viena iš nenoro mokytis priežasčių – nepalanki moksleivių šeimos struktūra. Mokslininkų grupė atskleidė, jog vaikai iš daugiavaikių šeimų, mokosi blogiau negu iš mažų. Jeigu daugiavaikės šeimos rūpestingos, tuomet ir jų vaikai mokosi gerai. Mokymosi nesėkmes provokuoja ir tėvų skyrybos, ar dirbtinis tėvų netekimas t.y. kai tėvai netenka tėvystės teisių, vaikai atiduodami globėjams arba į vaikų globos namus. Nepilnų šeimų vaikai dažniau negu kiti jų bendraamžiai nesėkmingai mokosi ir nebaigia mokyklos. Todėl vaikui sunku formotis teigiamą nuostatą mokymosi atžvilgiu, sudėtingai sėkmingai realizuoti save mokymosi veikloje.

◆ **Žemas tėvų išsilavinimas ir neigiama mokymosi patirtis**

Moksleivio pasiekimai koreliuoja su tėvų ir ypačiai motinos, išsilavinimu. Tėvų ir motinų išsilavinimas lemia jų požiūrį į vaikų ugdymą, o nuo to požiūrio priklauso tiesioginiai jų veiksmai. Kai tėvai kelia aukštesnius reikalavimus savo vaikų mokymuisi, pastarieji labiau

stengiasi, ir šių pastangų rezultatas – geresnis akademinis pažangumas. Vaiko požiūris į mokymąsi priklauso nuo tėvų mokymosi patirties.

S. Herm (2004) pataria atsižvelgti ir įvertinti vaiko gyvenimo sąlygas šeimoje, socialines aplinkybes. Individo socializacija prasideda šeimoje. Joje vaikas įgyja pirmąją patirtį, elementarių žinių, išmoksta elgesio normų, formuojasi jo pasaulėžiūra. Šeimoje vaikas užmezga pirmuosius socialinius ir emocinius kontaktus, pajaučia šilumą ar abejingumą, meilę ar neapykantą. Vaikas mėgdžioja savo tėvus, bando elgtis taip, kaip jie, perima jų elgsenos modelius. Tėvų tarpusavio santykius jis suvokia kaip socialinių santykių normą. Nuo vaiko ankstyvųjų gyvenimo sąlygų labai daug kas priklauso jo tolesniame gyvenime.

Išryškėja tokios šeimos, kaip ugdymo institucijos, problemos, kurias galima laikyti savotiškais rizikos veiksniais, formuojantis moksleivių mokymosi nesėkmei. Tai tokios problemos kaip menkas tėvų išsilavinimas, žemas šeimos ekonominis statusas, motinų būtinybė dirbti ir dėl to dažnai kylanti vaikų nepriežiūra, prastas šeimos mikroklimatas, netinkamas vaikų ugdymo stilius. Ne pavienis atskiras šeimos veiksnys, bet jų kombinacijos lemia nenorą mokytis, nepažangumą ir mokyklos lankymo vengimą. Mokslininkai nustatė, kad pusė sistemingai praleidinėjančių pamokas moksleivių gyvena nepilnose, blogai materialiai aprūpintose šeimose, ankštuose butuose. Dauguma jų patiria neigiamą brolių ir seserų įtaką.

1.3.4. Visuomenėje slypinčios nenoro mokytis problemos

Pasak L. Rupšienės (2000), visuomenė, kaip istoriškai susiformavusi ir besivystanti žmonių, jų ryšių ir santykių visuma, kartu su šeima ir mokykla yra individo socializaciją veikianti jėga. Nors visuomenės poveikį individas jaučia per žiniasklaidą, religines institucijas ir pan., labiausiai šis poveikis pasireiškia netiesiogiai: per šeimą ir mokyklą, darydamas įtaką vykstantiems šiose pagrindinėse vaikų ugdymo institucijose procesams. Šeima yra pirmoji socializacijos institucija, todėl būtent šeimoje pirmiausia atspindi kasdienės visuomenės gyvenimas, nes tėvai yra visuomeninio gyvenimo dalyviai, ir ji pati yra atvira įvairiems išoriniams poveikiams. Mokykla, kaip antrinė socializacijos institucija, taip pat yra determinuota visuomenės. Ji vykdo visuomenės užsakymą – formuoti žmogų, atitinkantį jos modelį.

Taigi glūdinčios pačioje *visuomenėje nenoro mokytis priežastys* įvairios. L. Rupšienė (2000) išskiria tokias:

◆ Bedarbystė

Daug šeimų papildė socialiai remtinųjų gretas, nes negalėjo tinkamai aprengti vaikų, pamaitinti, apmokėti jų mokymosi išlaidų. Smukęs pragyvenimo lygis bei skurdas stumia žmones į neviltį, sukelia rimtus susirgimus, netgi savižudybes, provokuoja nusikalstamumą. Visa

tai lemia vaiko savijautos nestabilumą, gebėjimo adaptuotis aplinkoje sutrikimą, neadekvatų požiūrį į esmines gyvenimo vertybes apskritai bei mokymąsi kaip socialinę vertybę.

◆ **Ekologinis užterštumas**

Užteršta aplinka didina rimtų susirgimų bei mirtingumo rizikos laipsnį, apsigimimų skaičių, emocines bei psichines problemas. Vaikams pasižymintiems menkesniais gabumais, emociniai bei elgsenos sutrikimai sunkiau adaptuotis mokykloje, prisitaikyti prie mokytojų reikalavimų, įvykdyti mokyklinės bendrojo lavinimo programas. Susidūrę su mokyklinėmis problemomis jie greitai suklumpa bei praranda norą mokytis.

◆ **Didėjančios vaikų auginimo išlaidos**

Vaikų auginimo išlaidos įvairiose kultūrose gana skirtingos. Kuo labiau išsivysčiusi visuomenė, tuo didesnės išlaidos. Ypač jos padidėja, kai įvedamas privalomo mokymosi bendrojo lavinimo mokykloje įstatymas bei vaikų darbo apribojimas. Kai vaikas privalo iki 16 metų mokytis ir tik ribotą laiką gali dirbti, reiškia, praktiškai jis negali ne tik „grąžinti“ savo išlaikymo skolos, bet ta „skola“ nuolat auga. Vis daugiau tenka mokėti už vadovėlius ir kitas mokymosi priemones, nemažai reikia skirti moksleivio aprangai. Nerūpestingi tėvai pasiteisina, jog vaikų auginimo išlaidos pernelyg didelės ir neaprupina savo atžalų būtinom mokyklinėm priemonėm, apskritai atmestinais žiūri į mokymąsi, mokyklą.

◆ **Vaikų priežiūros sistema**

Pastaruoju metu dėl lėšų trūkumo pablogėjo visuomeninė vaikų priežiūros sistema. Nors pastebimos įvairių visuomenės institucijų pastangos užimti vaikus po pamokų bei atostogų metu. Tačiau sporto, muzikos bei meno mokyklose pageidautini tik tie vaikai, kurie pasižymi ypatingais gabumais, kurie gali pasiekti tam tikro profesionalumo lygmens. Ne itin gabus, neturtingas, turintis emocinių bei elgsenos problemų vaikas įprastose visuomeninėse vaikų institucijose yra nepageidaujamas ir nepriimtinas.

Užsienio šalyse taip pat ši problema yra aktuali, mokslininkai atlieka tyrimus, ieško nenoro mokytis priežasčių, tam skiria daug dėmesio:

G. Phil (2006) rinko duomenis apie vaikų emocionalų išsivystymą, jis apibūdina savo tyrinėjimą, kuriame analizavo rezultatus gautus atlikto interviu metu su tėvais ir slaugytojais apie jų suvokimą to, kas reikšminga jų vaikams. Šie socialiniai tyrimai parodė mokinių brandos, mokytojų santykius. Autorius pažymi, jog labai svarbu teikti kasmetinę ataskaitą generalinei Asamblėjai apie nemokamos valstybinės mokyklos mokinius iškritusius iš mokyklos Pensilvanijoje. Šio dokumento tikslas parodyti tikrą skaičių mokinių, kurie kasmet iškrinta dėl įvairių priežasčių, pagrindinė jų, nenoras mokytis, motyvacijos stoka (Phil, 2006).

C. Leung, G. Lindsay, S. K. Lo (2007) atliko tyrimą Honkonge, nustatė, jog ankstyvas vaikų, moksleivių ar studentų, patiriančių sunkumų moksle, identifikavimas labai

svarbus ir būtinas. Nes labai svarbu atpažinti, kurie mokiniai neturi mokymosi motyvacijos, o kurie turi tam tikrų mokymosi sunkumų.

A. M. Azzam (2007) atliko tyrimą ir paaiškėjo, kokios priežastys lėmė žmonių iškritimą iš mokyklos. Respondentų, kurių amžius nuo 15 – 25 metų, buvo klausama, kodėl jie nepajėgė užbaigti vidurinės mokyklos. Pagrindinės nurodytos priežastys: mokykloje nuobodu (47 %), nelankė mokyklos ir negalėjo pasivyti draugų (43%), per daug laiko praleido su žmonėmis, kurie nesidomėjo mokykla (42%), turėjo per daug laisvės (38%). Dauguma žmonių iškritusių iš mokyklos apkaltino save, o ne mokytojus. Vis dėlto jie pasiūlė penkis veiksmus, kurie pagerintų studijų kokybę ir galėtų užbaigti mokyklą:

- ◆ 1. Mokyklą daryti kuo patrauklesnę, kad labiau atitiktų realų pasaulį.
- ◆ 2. Gerinti mokyklos klimata.
- ◆ 3. Gerinti bendradarbiavimą tarp tėvų ir mokyklos.
- ◆ 4. Suteikti moksleiviams galimybę pakovoti už save.
- ◆ 5. Garantuoti, kad studentai mokykloje jausis saugūs.

Maždaug vienas trečdalis visų vidurinės mokyklos studentų Jungtinėse Valstijose nepajėgia baigti universiteto. Niekas geriau nežino, negu patys studentai, kodėl jie iškrinta. Dauguma studentų paaiškino, jog tai asmeninės priežastys, kodėl jie „metė“ mokyklą, dalis studentų atsakė, jog jie nebuvo pakankamai motyvuoti, kad atkakliai dirbtų, o mokytojai iš jų reikalavo daug.

Pasak A. M. Azzam (2007), mokyklos ir bendruomenės turėtų skatinti studijavimą pagrįstą patyrimu, turėtų sustiprinti komunikaciją su tėvais, kas garantuotų, kad studentai atvyks į mokyklas. Mokyklos turėtų išvystyti išpėjimo sistemą, kad iš pradžių išpėtų studentus/mokinius apie galimą iškritimą, paskirti pravaikštas, o tik po to šalinti juos iš mokyklos. Vyriausybė turėtų pamatyti žmones išmestus iš mokyklos ir jiems padėti adaptuotis visuomenėje, ieškoti naujos veiklos, ir pan. Svarbiausia yra studentų/mokinių motyvacija, tai ji neleidžia iškristi jiems iš mokyklos, buvo vykdoma netgi prevencinė programa išmestiesiems iš mokyklos.

1.4. Motyvacija kaip esminis moksleivio norą/nenorą mokytis lemiantis veiksnys

1.4.1. Motyvo ir motyvacijos samprata

Psichologijos žodyne (1993, p. 177) *motyvas* apibūdinamas kaip veiklos stimulus, susijęs su individo poreikių tenkinimu. Mokymosi motyvu dažniausiai vadinami visi tie stimulai, skatulai, kurie skatina moksleivį mokytis.

Dabartiniame lietuvių kalbos žodyne (1999, p. 410) *motyvas* apibūdinamas kaip skatinamoji priežastis, veiksnys, veikimo pagrindas.

„*Motyvacija* - procesas, reguliuojantis asmenybės veiklą ir santykius su aplinka motyvų kaitos pagrindu“ (Jovaiša, 1993, p. 264).

Mokymosi motyvacija padeda mokiniui orientuotis į tikslą, suvokti, kiek laiko reikės tikslui pasiekti, ar reikės pastiprinimo ir kokio, aktualizuoja būtinas mokinio žinias, sugebėjimus ir įgūdžius, pažadina jo jautrumą pagalbai iš išorės, turi įtakos mokymosi kokybei ir mokymosi pasekmėms (Butkienė, 1996).

Nuo mokinių motyvų labai priklauso mokymosi pažangumas. Jei mokiniai teigiamai žiūri į mokymąsi, jei mokymas sukelia pasitenkinimą, jei įsisąmoninami ateities socialiniai ir moraliniai motyvai, jei mokinys patiria tolydinį žengimą į priekį, jei jo veikla vertinama teigiamai, tvirta socialinė padėtis tarp draugų ir mokytojų, tai jis įveiks sėkmingai mokymosi ir elgesio kliūtis (Jovaiša, 2001). Pagrindinis visiems pedagogams, ir galbūt ne tik jiems, rūpimas klausimas, kaip valdyti moksleivių mokymosi motyvaciją. K. Tepperwein (1998) pabrėžia, kad kiekvieno mokymosi rezultatai ir sėkmė nuo motyvacijos priklauso daug labiau, negu tai įsivaizduoja dauguma besimokančiųjų. Kai dirbama noriai, dažniausiai pasiseka pasiekti tikslą.

Nors vaikai pradeda sistemingai mokytis tik atėję į pirmą klasę, mokymosi motyvacija formuojasi daug anksčiau – šeimoje. Būtent šeima, kaip kartu gyvenančių artimų asmenų bendrija, turi ypatingų galimybių ugdyti vaikų norą mokytis. Tėvai labiau nei kiti žmonės turi ypatingą galią padėti vaikams susiformuoti teigiamas mokymosi nuostatas (Rupšienė, Druskinienė, 2002).

Dažnai taip yra dėl to, kad ir jų tėvai savo laiku mokykloje mokėsi blogai, arba kad tėvams dažnai buvo priekaištaujama dėl blogo vyresniųjų vaikų elgesio. Taigi paaiškėja, kad tėvų požiūris į vaiko mokymąsi nesiderina su tuo, ko iš vaiko tikisi mokykla, kokius reikalavimus ji pateikia. Tos darnos stoka daro įtaką vaiko gebėjimui gerai mokytis. Netinkamas auklėjimas namie taip pat yra susijęs su asocialiu vaiko elgesiu (Ignatovičienė, Žukauskienė, 1999).

Anot L. Rupšienės ir N. Druskinienės (2002), moksliniais tyrimais nustatyta, jog ugdant vaikų mokymosi motyvaciją svarbios pačių tėvų nuostatos mokymosi atžvilgiu. Kai tėvai vertina mokymąsi mokykloje, pripažįsta svarbų mokyklos vaidmenį, šie vertinimai turi įtakos ir vaikų mokymosi nuostatoms. Mokytojų kritika, jų menkinimas neigiamai veikia ir vaikų mokymosi motyvaciją. Palankios mokymosi nuostatos formuojasi tada, kai vaikas šeimoje teigiamai nuteikiamas mokymosi atžvilgiu, kai vyresnieji broliai ir seserys pasakoja apie mokymosi mokykloje įdomybes, kai vaikai žaidžia „mokyklą“.

G. Butkienė (1996) teigia, jog sužadinti mokinių motyvaciją atkakliai mokytis yra sunku. Mokinys, kaip ir suaugęs žmogus, visada nori matyti savo laimėjimų rezultatus – ne tik siekti, bet ir pasiekti, tikintis, kad jis nebus blogesnis už numatyta. Vaikas, kuriam sekasi ir kurio veikla sėkminga, supranta, kad tai priklauso nuo jo aktyvumo, įdėtų pastangų. Žinodamas ryšį tarp savo pastangų ir rezultatų, ateityje jis gali labia pasistengti, kad pasiektų tikslą. Knygoje psichologija studentui rašoma, kad atsižvelgiant į tai kokių motyvų skatinamas žmogus ką nors veikia, jam tos veiklos procesas arba jos rezultatai gali kelti pasitenkinimą arba, priešingai nusivylimą. Todėl būtina, kaip tik įmanoma skatinti mokinių motyvaciją.

M. Barkauskaitės pastarųjų metų (2003) tyrimai rodo, kad nemažos dalies mokinių mokymosi motyvacija silpnėja, dėl įvairiausių socialinių, psichologinių priežasčių jie pradeda praleidinėti pamokas, nelankyti mokyklą, ir pagaliau visai “iškrenta” iš švietimo sistemos. Ir tuo, be abejo, gerokai apsunkina savo tolesnį gyvenimą, kuriam šiuolaikinis pasaulis meta žinių ir mokymosi visą gyvenimą iššūkius.

Mokymosi motyvacija priklauso nuo *požiūrio į mokymąsi*. L. Rupšienė (2000, p. 32) pateikia tokį mokinių požiūrio į mokymąsi skirstymą:

- neigiamas, abejingas ar neutralus (skurdūs motyvai, silpnas susidomėjimas, orientacija į pažymį, nenoras mokytis, neigiami santykiai su mokykla ir pan.);
- trys teigimo požiūrio lygmenys (nuo amorfiškų iki stiprių ir įsisąmonintų motyvų, mokėjimo išskelti perspektyvius tikslus, įveikti mokymosi kliūtis).

Nesėkmės mokymesi ir mokymosi motyvacija abipusiai įtakojančios vienas kitą veiksniai. Kuo silpnesnė motyvacija, tuo sunkiau sekasi mokytis; kuo sunkiau sekasi mokymasis, tuo silpnesnė motyvacija.

„Mokymosi motyvai atskleidžia vidinę mokymosi logiką. Jų nežinant negalima suprasti, kodėl mokinys siekia arba nesiekia tikslo, negalima atspėti poelgio prasmės. Motyvų gali būti daug ir įvairių. Kai taip yra, mokinys patiria vidinį konfliktą. Kas šią kovą laimės, priklauso nuo asmenybės brandumo – mokinio vertybinių nuostatų, idealų, įsitikinimų, valingumo ir taip pat nuo aplinkos poveikio: santykių šeimoje, mokyklos, bendraamžių, mokytojų poveikio“ (Butkienė, 1996, p. 232).

1.4.2. Motyvacijos stiprinimo būdai

Yra nemažai būdų, kuriuos mokytojai gali naudoti mokinių motyvacijos stiprinimui. Mokslininkai N. L. Gage ir D. C. Berliner (1994) pateikia penkiolika motyvacijos stiprinimo būdų, kurie naudojami mokykloje. Jie siūlo keletą efektyvių būdų ir aiškina, kodėl jie efektyvūs.

1. Pradedant pamoką pateikti mokiniams motyvaciją pagrindžiančius argumentus.

Stengtis mokiniams papasakoti mokiniams, kam galima pritaikyti jų atliekamas užduotis, kaip tos užduotys išmokys juos kitų darbų, kodėl jos yra svarbios ir įdomios.

2. Pasakyti mokiniams tiksliai, kaip norima, kad būtų atlikta.

Reikia aiškiai pasakyti, kas yra pageidaujama iš mokinių ir kodėl jie turėtų norėti tuos pageidavimus tenkinti.

3. Išmokyti mokinius kelti sau trumpalaikius tikslus.

Atlikus eksperimentą paaiškėjo, jog kurie užsibrėždavo trumpalaikius tikslus, pajuto, kad iš tikrųjų jiems patinka ta disciplina, kuri kažkada atrodė esanti siaubinga.

4. Naudoti žodinius ir raštiškus pagyrimus.

Pagyrimas yra lengviausia ir natūraliausia motyvacinė priemonė, prieinama mokytojui. Svarbiausia, kad pagyrimas už tam tikrą elgesį skatina to elgesio kartojimąsi. Tačiau nereikia pamiršti, kad per dažnas gyrimas gali paveikti priešingai.

5. Protingai naudoti testus ir pažymius.

Testai ir pažymiai tikriausiai skatina mokytis daugelį mokinių – tuos, kurie vertina pažymius, - ir tokiu būdu lyg ir kelia mokslo pažangumą.

6. Paversti kapitalu nežinomybės, atradimo, smalsumo, tyrinėjimo, valdžios ir vaizduotės žadinantį poveikį.

Motyvacija trunka tol, kol konfliktas yra išsprendžiamas arba kol mokinys pasiduoda. Svarbu nepamiršti, kad jeigu mokiniai negali išspręsti konflikto, jie pradeda nuobodžiauti arba nusivilia, ir šie metodai galiausiai nustoja kelti teigiamas reakcijas į juos.

7. Retkarčiais pasielgti netikėtai.

Galima pasinaudoti pažintinio smalsumo pranašumais, panaudoti bet ką, kas jau yra tapę įprastu ir savaime suprantamu dalyku kaip užuominą, kad galima padaryti nepaprastą ir neįprastą dalyką.

8. Patenkinti apetitą.

Mokymą planuoti taip, kad mokiniams pradžioje sektųsi – tai svarbi motyvuojanti priemonė. Stengtis, kad visi mokiniai turėtų galimybę pajusti pastiprinimo „skonį“.

9. Pavyzdžiams naudoti žinomą medžiagą.

Pateikiant pavyzdžius, naudoti jau žinomus dalykus, nes žinomi dalykai, prasmingumas, asociacijos padeda geriau išmokti ir išlaikyti atmintyje.

10. Kai kalbama apie sąvokų ir dėsnių taikymą, pavyzdžius parinkti iš neįprasto, netikėto konteksto.

Kai vaikai yra išmokę, tada pavyzdžiams naudoti reikia neįprastą, netikėtą kontekstą, kad ir toliau išliktų didelis mokinių susidomėjimas ir įsitvirtintų atmintyje tai, ką jie

yra išmokę.

11. Skatinti mokinius naudoti tai, ką jie jau yra išmokę.

Liepiant mokiniams naudoti tai, ką jie yra išmokę, pastiprinamas ankstesnis išmokimas, sustiprinamos įgytos reakcijos. Formuojamas tikėjimas, jog tai, ko dabar yra mokomasi, vėliau bus panaudota.

12. Naudoti vaidmenų ir kitokius žaidimus.

Vaidmenų ir kiti žaidimai formuoja mokinių motyvaciją, stiprina tarpusavio sąveiką, supažindina su vienokiomis ar kitokiomis realaus gyvenimo situacijomis, sudaro galimybę aktyviau įsitraukti į mokymosi procesus.

13. Kiek galima mažinti konkuruojančių motyvacijos sistemų patrauklumą.

Siekiant kiek galima sumažinti konkuruojančių motyvacijos sistemų patrauklumą, galima nubausti už netinkamą elgesį ir kartu pastiprinti už gerą elgesį. Svarbu yra nustatyti ir išanalizuoti konkuruojančias motyvacijos sistemas. Tada, remdamiesi ta informacija, galima sustiprinti teigiamą motyvaciją.

14. Kiek galima mažinti bet kokias nemalonus mokinio įsitraukimo į darbą pasekmes.

Teigiamai pastiprinti mokinį, kuris įsitraukė į dėstomo dalyko mokymąsi. Kiek galima vengti veiksmų, reiškinių, kurie kelia pasibjaurėjimą, yra nemalonūs.

15. Suprasti mokyklos socialinį klimatą.

Mokykla – tai maža visuomenė. Ji sukuria socialinį klimatą, kuris turi motyvus formuojantį poveikį. Mokytojai turėtų suprasti tą klimatą, nes jis veikia jų mokinių motyvaciją.

Išanalizavus motyvacijos stiprinimo būdus, galima teigti, jog mokykloje galima įvairiais būdais formuoti motyvaciją, svarbu žinoti, jog labai svarbu yra argumentuoti mokiniams ko iš jų laukiama, stengtis, kad mokiniai užsibrėžtų trumpalaikius tikslus. Testai ir pažymiai ne tik formuoja daugelio mokinių motyvaciją, bet kai kuriems mokiniams jie gali ir pakenkti. Pagyrimus reikia naudoti saikingai, nes jie gali būti panaudojami efektyviai ir neefektyviai. Svarbu, kad visi mokiniai turėtų galimybę gauti pastiprinimą. Reikia stengtis, kad pradiniai mokymosi etapai būtų nesunkūs, padėti įtvirtinti išmoktą medžiagą, pateikti neįprastus pavyzdžius, prieš tai pateikiant žinomus pavyzdžius, skatinti mokinius pritaikyti naujiems dalykams tai, ką jie yra jau išmokę.

Mokėjimas atrasti ir suformuluoti konkrečius mokymosi tikslus rodo mokinio motyvacijos brandumą. Sąmoningi tikslai iškeliami tik savarankiškai ir valingai apsisprendžiant, laisvai pasirenkant (Butkienė, 1996).

2. MOKINIŲ IR MOKYTOJŲ POŽIŪRIO Į NENORO MOKYTIS PRIEŽASTIS TYRIMAS

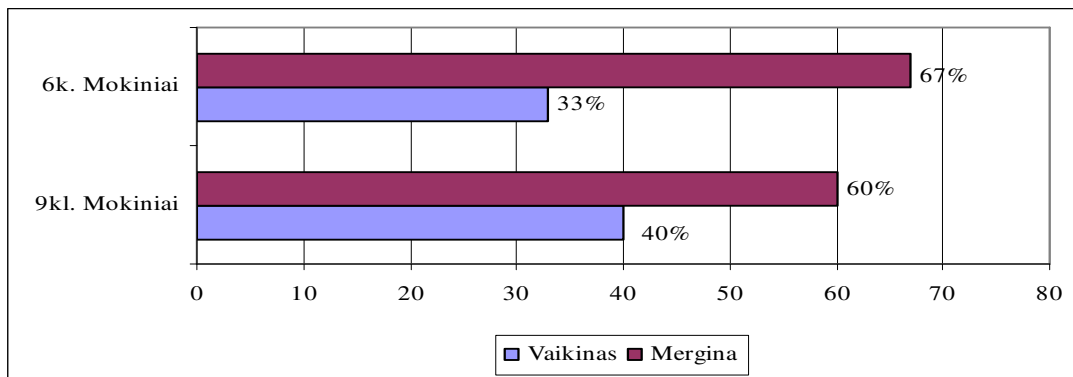
2.1. Tyrimo metodikos ir imties charakteristika

Tyrimas atliktas anketinės apklausos metodu. Parengtos dvi pusiau uždaro tipo anketos, mokiniams ir pedagogams (žr. priedus). Jas sudaro: 1) demografinis klausimų blokas; 2) klausimų blokas skirtas tirti aplinkos veiksnius, sąlygojančius mokinių norą/nenorą mokytis; 3) blokas skirtas tirti mokinių savęs vertinimą ir ateities perspektyvas; 4) blokas apie mokinių pamokų lankomumą; 5) blokas skirtas iširti mokinių ir pedagogų tarpusavio santykius; 6) klausimų blokas apie teikiamą pagalbą mokiniams įgyvendinant jų teisę į mokslą.

Pedagogams parengtą anketą sudaro vienuolika klausimų iš jų keturi uždaro tipo klausimai ir septyni atviro tipo klausimai. Mokiniams pateikta šešiolika atviro tipo klausimų ir keturi uždaro tipo klausimai. Apklausiai ruošiant anketą, buvo remtasi M. Barkauskaitės (2003) teoriniais darbais ir tyrimais. Apklausa buvo vykdoma 2008 metų spalio - gruodžio mėnesiais Šilalės rajono ir Rietavo savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklose. Apklausoje dalyvavo 270 respondentų. Mokiniams išdalinta 200 anketų, sugrįžo visos 200 (100 %). Mokytojams išdalinta 70 anketų, sugrįžo taip pat visos 70 (100 %).

Tyrimo respondentais buvo pasirinkti bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai ir mokiniai. Pagrindiniai tyrimo dalyvių atrankos kriterijai – mokiniai buvo pasirinkti pagal amžių, klasę, mokytojai apklausai pasirinkti atsitiktinai, apklausti tie, kurie buvo apklausos metu mokykloje.

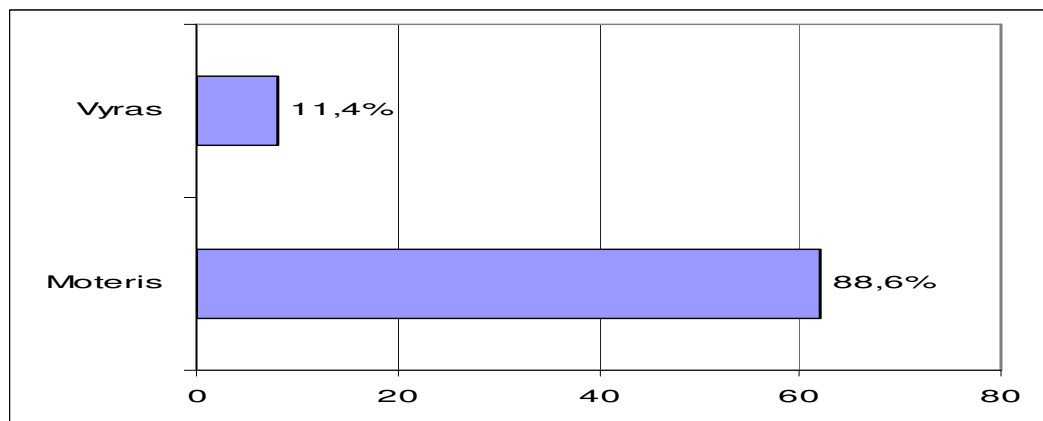
Tyrimo dalyvavo šeštų ir devintų klasių moksleiviai, besimokantys bendrojo lavinimo mokyklose. Iš viso apklausta 200 mokinių (po 100 iš abiejų klasių). Išsamesnė respondentų-mokinių charakteristika pateikta 1 paveiksle.

1 pav. Tyrimo dalyviai, mokiniai (N=200)

Kaip matyti iš 1 paveiksle pateiktų duomenų, apklausoje dalyvavo daugiau merginų (67 % šeštokių ir 60 % devintokių) nei vaikinų (atitinkamai 33 % šeštokų ir 40 % devintokų).

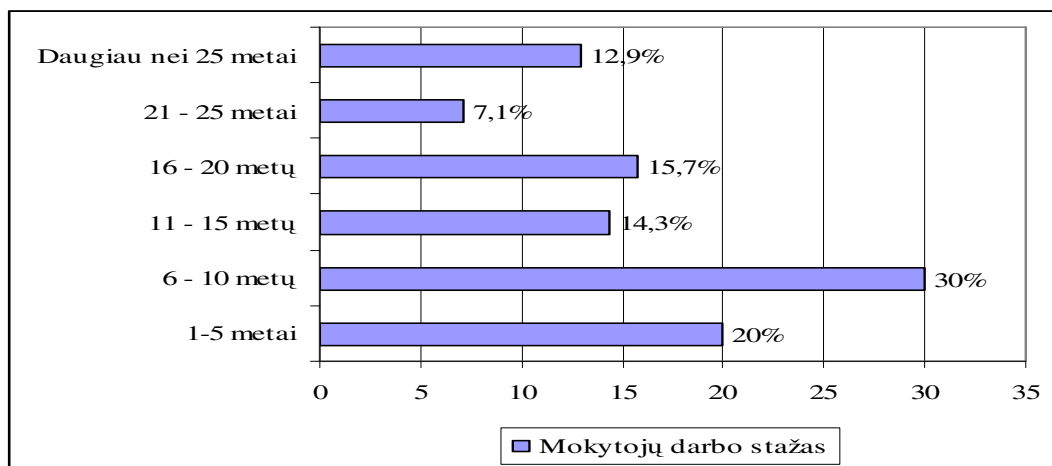
Respondentų-mokytojų imties charakteristika pateikta 2 paveiksle.

2 pav. Tyrimo dalyviai, mokytojai (N=70)

Apklausoje dalyvavo 70 mokytojų, iš jų 11,4 % vyrų ir 88,6 % moterų.

Mokytojų pasiskirstymas pagal pedagoginio darbo stažą atsispindi 3 paveiksle.

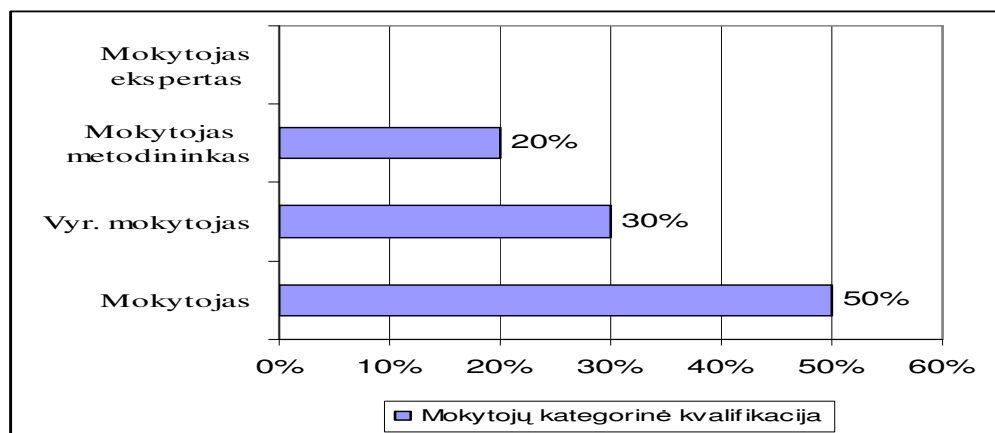

3 pav. Apklaustųjų mokytojų pasiskirstymas pagal darbo stažą (N=70)

Iš 3 paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad tyrime daugiausia dalyvavo mokytojai, turintys 6 – 10 metų (30 %) pedagoginio darbo stažą, mažiausiai yra vyresnio amžiaus mokytojų, dirbančių nuo 21 iki 25 metų (7,1%). Jaunų ir mažiau patyrusių mokytojų, dirbančių mokykloje nuo metų iki 5 metų, tyrime dalyvavo 20 %.

Pagal kvalifikacinę kategoriją apklausoje dalyvavę mokytojai pasiskirstė taip (žr. 4 pav.):

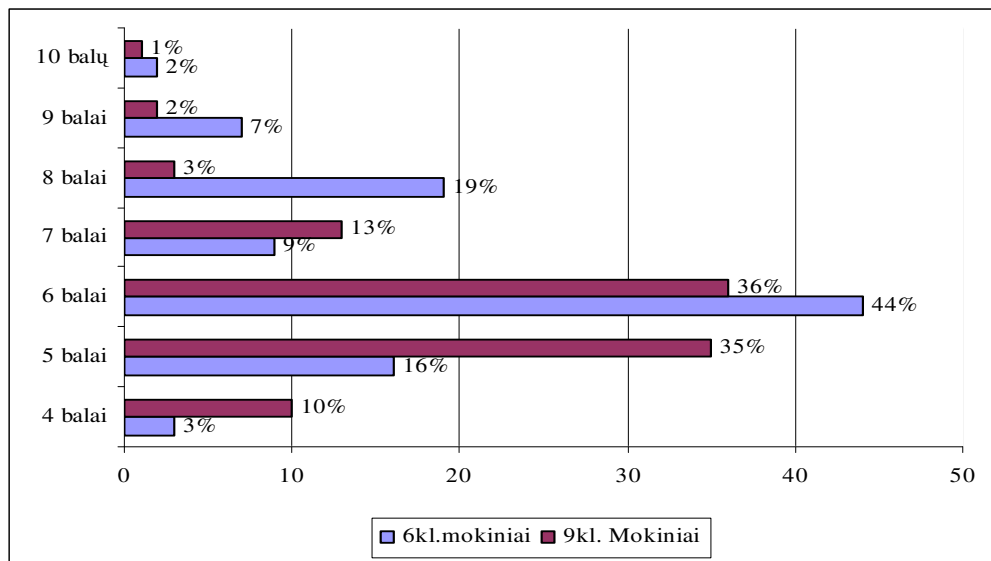
4 pav. Mokytojų kvalifikacinės kategorijos pasiskirstymas (N=70)

Daugiausia (50 %) tyrime dalyvavusių respondentų turi mokytojo kvalifikaciją, apklausoje dalyvavo ir mokytojų, turinčių vyr. mokytojo kategoriją, tokių buvo 30 % respondentų, mažiausiai dalyvavo mokytojų metodininkų 20% respondentų, o mokytojais ekspertais apklausoje nedalyvavo.

Tyrimo metu gauti duomenys apskaičiuoti procentais, skirstant duomenis pagal apklausoje dalyvavusių respondentų klasę, kai kurie klausimai išsiskiria pagal lytį ir bus analizuojami atskirai, o kiti bendrai. Duomenys apdoroti kompiuterine Microsoft office excel 2007 programa.

2.3. Aplinkos veiksniai, skatinantys mokinių norą/nenorą mokytis

Ilgametę pedagoginio darbo patirtį turintys mokytojai teigia, kad dabartiniai mokiniai mokosi žymiai prasčiau. Jeigu prieš 20 metų V-VI klasėse būdavo dar po keletą puikiai ir keliolika labai gerai besimokančių mokinių, tai dabar didžioji dalis tokio amžiaus mokinių mokosi tik vidutiniškai ir patenkinamai. Vyresnėse klasėse situacija dar prastesnė. Tyrimo metu buvo pasidomėta, koks mokinių pažymių vidurkis, nes, tiriant aplinkos veiksnių sąlygojimą mokinių mokymuisi, tikslinga pasidomėti, koks jų pažangumas. Tyrimo duomenis iliustruoja 5 paveikslas.

5 pav. Mokinių pažymių vidurkiai balais (N=200)

Išanalizavus atsakymus į šį klausimą paaiškėjo, jog šeštos klasės mokiniai mokosi geriau nei devintosios. Šeštoje klasėje dešimtukais mokosi 2 % mokinių, devintoje 1 %, devintukais mokosi tik 2 % devintokų, o šeštokai net 7 %. Daugiausia mokinių mokosi šešetais ir penketais: 44 % šeštokų mokosi ir 36 % devintokų. Penketukais mokosi 35 % devintos klasės mokinių ir 16 % šeštokų. Tyrimo duomenys rodo, jog žemesniųjų klasių mokiniai t.y. šeštokai, mokosi geriau, jų balai aukštesni, nei vyresniųjų klasių mokinių t.y. devintokų, gauti rezultatai patvirtino, jog ankstyvojoje paauglystėje mokiniai labiau suinteresuoti mokytis, jiems dar viskas įdomu, nenusibodę, jie pasinaudoja savo teise į mokslą.

Kitu moksleiviams skirtos anketos klausimu išsiaiškinta, kodėl mokiniai mokosi, kas įtakoja jų mokymosi motyvaciją. Rezultatai pateikti 1 lentelėje

1 lentelė

Mokinių norą/nenorą mokytis sąlygojantys veiksniai (N=200)

	6 klasė, %		9 klasė, %		Viso respondentų, %
	Vaikinai	Merginos	Vaikinai	Merginos	
Reikia mokytis	5	1	-	-	6
To nori patys mokiniai	14	55	3	40	112
Prašo ir liepia mokytoja	2	2	4	3	11
Prašo ir liepia tėvai	12	9	33	17	71
Viso, %	33	67	40	60	200

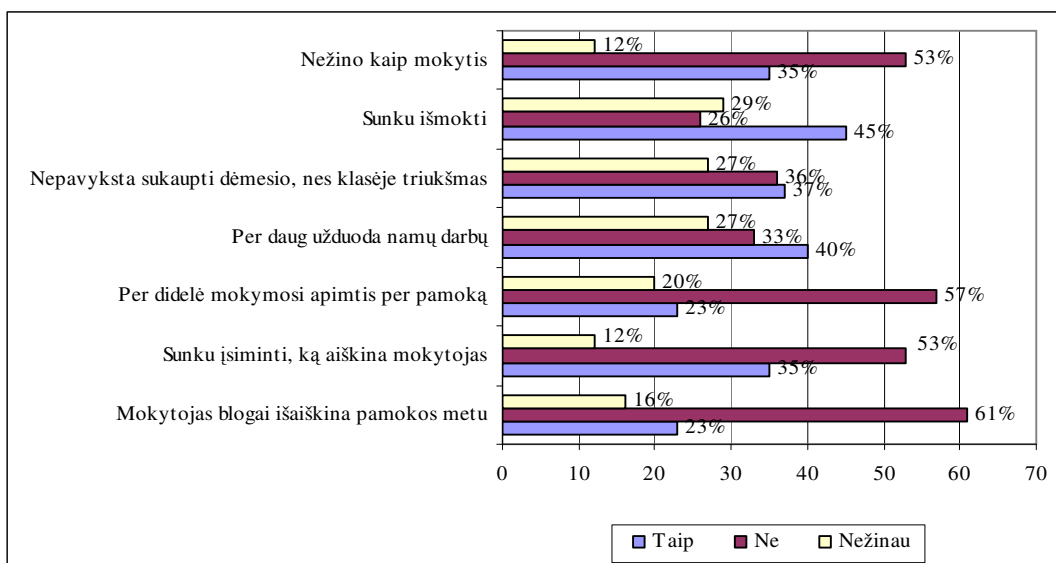
Kaip rodo 1 lentelėje pateikti duomenys, mokinių mokymąsi sąlygojantys veiksniai yra panašūs tiek šeštos, tiek devintos klasės moksleivių.

Didžioji dauguma (69 %) šeštokų patys nori mokytis, iš jų 55 % merginų, tik mažą dalį (21 %) nurodė, jog jų prašo ir liepia mokytis tėvai iš jų 12 % vaikinų. Taip pat teigia, jog jų

prašo mokytis mokytojai, taip nurodė tik keletas (4 %) šeštos klasės respondentų, dar keli teigė (4 %), jog mokytis reikia dėl savęs. Aptariant devintos klasės respondentų tyrimo atsakymus, matome, jog pusės mokinių (50 %) prašo ir liepia tėvai, iš jų didžioji dalis vaikinai, kiek mažiau devintos klasės respondentų (43 %) nori mokytis patys, iš lentelės matome, jog labiausiai nori mokytis merginos. Analizuojant anketos duomenis paaiškėjo, kad ir tie mokiniai, kurie mokosi silpniau, (tai paaiškėjo iš mokinių pažymių vidurkių) vis dėlto žymėjo, jog nori patys mokytis, neva tik jiems nesiseka mokytis.

Taigi galima daryti išvadą, jog paauglius skatina mokytis tiek tėvai, tiek ir mokytojai. Paaiškėjo, kad mergaitės labiau nori mokytis nei berniukai, anot A. Gučo (1990) tam gali turėti įtakos, tėvų skirtingas elgesys su berniukais ir mergaitėmis. Berniukams duodama daugiau laisvės, pabrėžiamas jų savarankiškumas, o mergaitės labiau varžomos.

Toliau anketoje buvo išsiaiškinta, ar mokiniai turi mokymosi sunkumų ir kaip juos įvardija. Atsakymo rezultatai atsispindi 6 ir 7 paveiksluose.

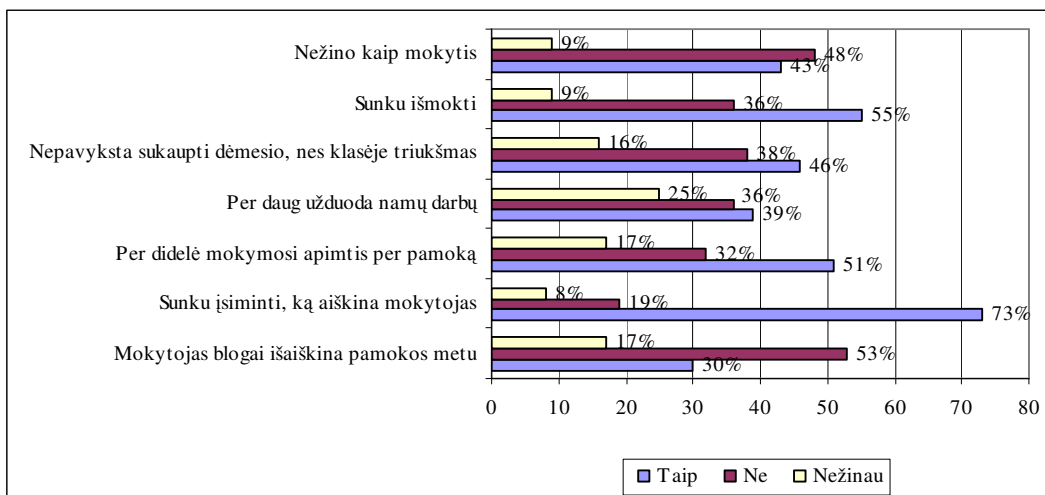

6 pav. Mokinių mokymosi sunkumus sąlygojančios priežastys (6 klasėse), (N=100)

Kaip rodo 6 paveikslo duomenys, ankstyvosios paauglystės, mokinių mokymosi sunkumus sąlygojančios priežastys labai įvairios, nenoro priežastimis šeštos klasės mokiniai laiko tai, jog sunku išmokti, nors mokosi daug (45 %), ir tik nedaug respondentų (26 %) su šiuo teiginiu nesutiko. Truputį mažiau apklaustųjų (40 %) pabrėžė, jog per daug užduoda namų darbų, 33 % šeštokų su šiuo teiginiu nesutiko. Taip pat mokiniai (37 %) pažymi, jog nepavyksta sukaupti dėmesio, nes klasėje triukšmas, beveik tiek pat mokinių (36 %) su šiuo teiginiu nesutiko, nors keletas mokinių (29 %) abejojo ir nežinojo ar šis veiksnys sąlygoja jų nenorą mokytis. Mokytojas turėtų suvaldyti klasę, kad pamokų metu mokiniai būtų drausmingi. Po lygiai respondentų (35 %) atsakė, jog sunku įsiminti, ką aiškina mokytojas per pamokas, ir tokia

pati dalis nežino kaip mokytis, daugiau nei pusė šeštokų (53 %) prieštaravo pastarajai priežasčiai. Kiek mažiau respondentų (23 %) nurodė, jog per didelė mokymosi apimtis per pamokas, su šiuo teiginiu nesutiko net 57 % respondentų, 23 % šeštokų teigė, jog mokytojas blogai išaiškina pamokos metu, bet šiai minčiai prieštaravo daugiau nei pusė apklaustųjų (61 %).

7 paveiksle pateikti analogiški 9 klasės mokinių atsakymai apie mokymosi sunkumus.

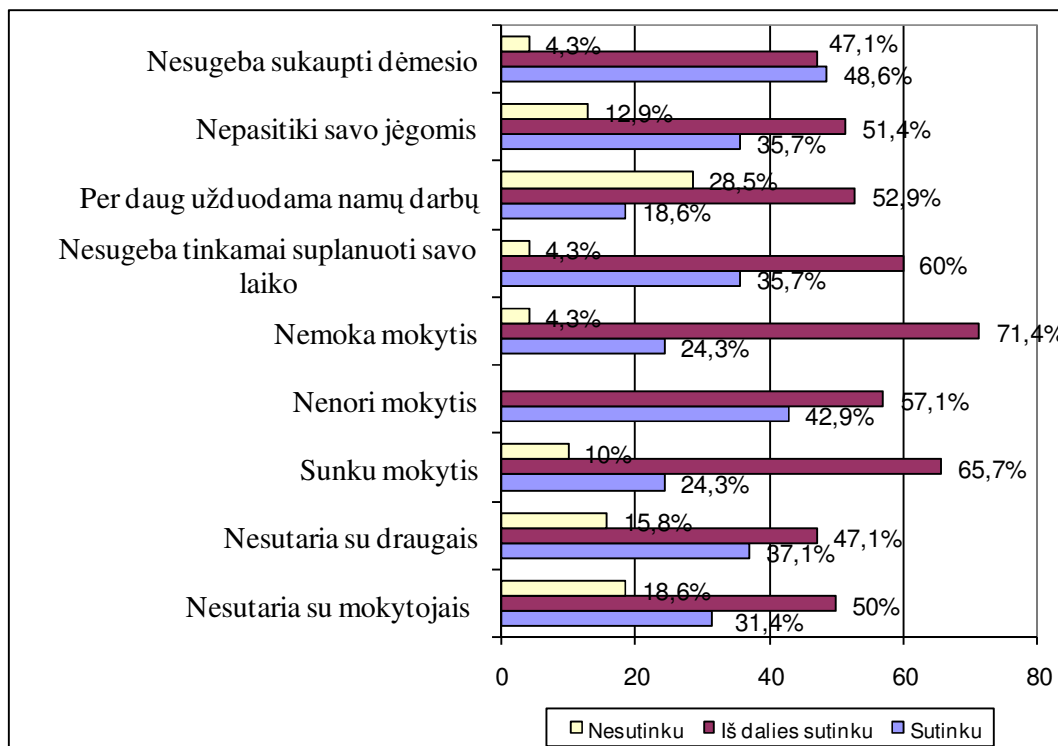
7 pav. Mokinių mokymosi sunkumus sąlygojančios priežastys (9 klasėse) (N=100)

Atsakymai į šį klausimą parodė, jog mokinių nenoro mokytis priežastimis dauguma devintosios klasės mokinių (73 %) laiko tai, jog sunku įsiminti, ką aiškina mokytojas per pamokas ir tik keletas (19 %) respondentų su šiuo teiginiu nesutiko. Daugiau nei pusė devintokų (55 %) pažymėjo, jog sunku išmokti, o 36 % respondentų tam nepritarė. Truputį mažiau apklaustųjų (51 %) pabrėžė, jog per didelė mokymosi apimtis per pamokas. Taip pat tyrimo metu respondentai (39 %) pažymėjo, jog per daug užduoda namų darbų, 46 % apklaustųjų nepavyksta sukaupti dėmesio, nes klasėje triukšmas. Kiek mažiau respondentų (43 %) nežino kaip mokytis, beveik tiek pat (48 %) mokinių su šiuo teiginiu nesutiko, 30 % devintokų teigė, jog mokytojas blogai išaiškina pamokos metu, bet šiai minčiai prieštaravo daugiau nei pusė respondentų (53 %).

Taigi palyginus 6 ir 7 paveiksluose pateiktus duomenis matome, jog devintos klasės mokiniams sunkiau įsiminti, ką aiškina mokytojai, negu šeštokams, taip pat jie išskiria vieną iš priežasčių, jog per didelė mokymosi apimtis per pamoką. Tokią priežastį, jog sunku mokytis, nurodė abiejų klasių mokiniai. Šeštos klasės mokiniai išskiria kitokias pagrindines priežastis: jų nuomone mokytojai per daug užduoda namų darbų, patys mokiniai nežino, kaip mokytis.

Galima daryti išvadą, jog vyresniųjų ir jaunesniųjų mokinių požiūriai į mokymosi sunkumus skiriasi.

Pasidomėta, kaip mokytojai mano, kokie mokymosi sunkumai būdingi jų mokiniams ir ar sutampa mokinių ir mokytojų požiūriai.

8 pav. **Mokinių mokymosi sunkumai mokykloje (N=70)**

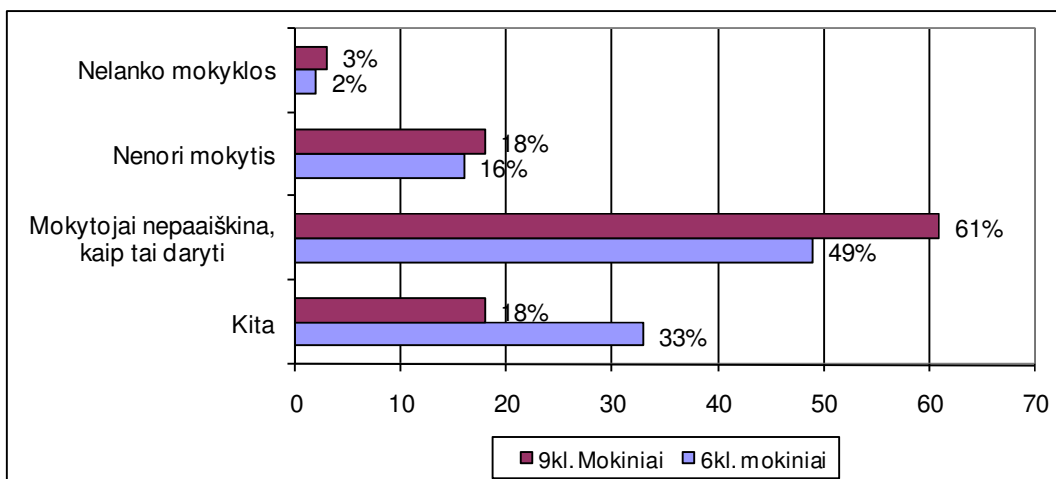
Tyrimo rezultatai rodo, kad mokinių nenoro mokytis viena iš pagrindinių priežasčių yra nesugebėjimas sukaupti dėmesio, taip nurodė, net 48,6 % respondentų. Kiek mažiau respondentų (42,9 %) nurodo, jog pagrindinė nesimokymo priežastis yra nenorėjimas mokytis. Po tiek pat (35,7 %) respondentų pažymėjo, jog nepasitiki savo jėgomis, negeba tinkamai suplanuoti savo laiko. Su teiginiu, jog mokiniams per daug užduodama namų darbų, beveik pusė apklaustų mokytojų (52,9 %) sutiko tik iš dalies.

Su teiginiu, jog „mokiniai nemoka mokytis“ sutiko tik 24,3 % respondentų lygiai tiek pat apklaustųjų, pažymėjo, jog viena iš priežasčių ta, kad sunku mokytis.

Tyrimo duomenys rodo, jog mokytojai ir mokiniai ne visada tarpusavyje sutaria (31,4 % apklaustųjų šitaip nurodė), paaiškėjo, kad moksleiviai nesutaria ir tarpusavyje, su šiuo teiginiu sutiko 37,1 % mokytojų.

Tyrimas parodė, jog pačia nereikšmingiausia priežastimi mokytojai laiko užduodamų namų darbų apimtį, kai tuo tarpu, mokiniai šią priežastį nurodė prie pagrindinių mokymosi sunkumų.

Tyrimo metu taip pat buvo išsiaiškinta, ar veiksnys „nežinau kaip mokytis“ įtakoja mokinių mokymąsi (žr. 9 pav.).

9 pav. Mokymosi priklausomybė nuo veiksnio „nežinau kaip mokytis“ (N=200)

Kaip rodo 9 paveiksle pateikti duomenys, nepriklausomai nuo to, kokioje klasėje mokosi mokiniai, jie susiduria su nežinojimo kaip mokytis problemomis. Dauguma mokinių, iš jų 61 % devintokų ir 49 % šeštokų teigia, jog mokytojai nepaaiškina, kaip tai daryti. Šiandieninės mokyklos programos tikrai perkrautos mokomąja medžiaga, todėl nenuostabu, kad mokiniai nebesugeba joje orientotis, atsirinkti tai, kas būtina, sisteminti gaunamas žinias. Žymiai mažiau laiko skiriama medžiagos įtvirtinimui ir per greitas tempas išmuša mokinius iš pusiausvyros. Mokytojai turėtų atsižvelgti į šią mokinių įvardijamą priežastį, nes tiek vyresnėse klasėse, tiek žemesnėse klasėse ši problema aktuali.

Trečdalis šeštokų nurodė ir „kitas“ priežastis. Paprašius jas pakomentuoti paaiškėjo, jog šeštos klasės mokiniai nenori mokytis nes:

- tingi,
- mokytis neįdomu,
- sunku mokytis,
- nepatinka,
- todėl ir nežino, kaip mokytis.

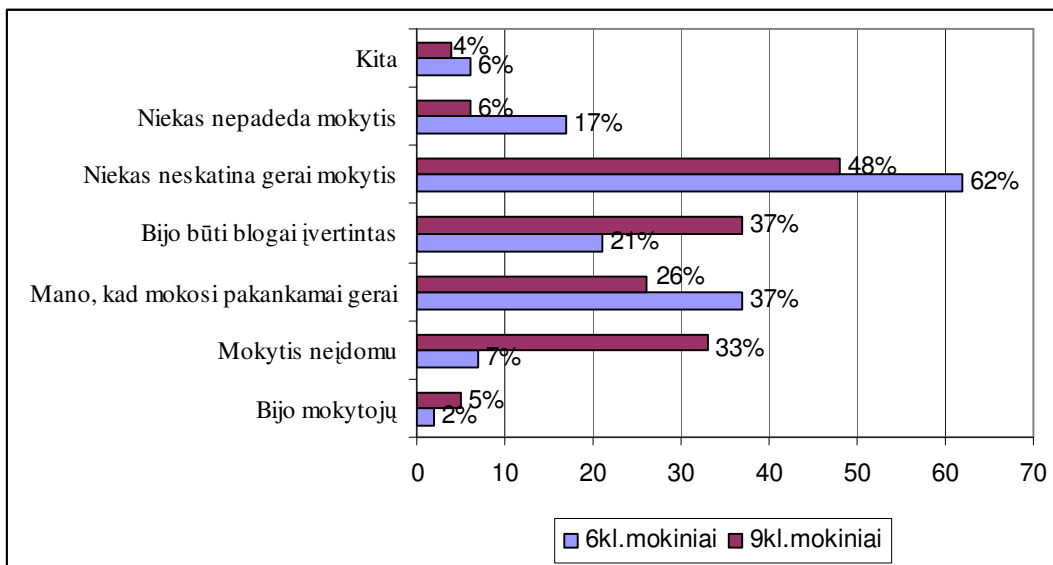
9 klasės mokiniai, žymėdami atsakymo variantą „kita“ rašė, kad

- neįmanoma susikaupti,
- kad nenori mokytis,

- nes tingi,
- pavargsta.

Daroma prielaida, kad mokytojai turėtų deramiau pasirūpinti drausme klasėje. Po lygiai mokinių nurodė, jog žino kaip mokytis ir jiems užtenka tiek, kiek moka.

Kitu mokinių anketos klausimu pasidomėta, kokios priežastys trukdo mokiniams gerai mokytis, ir ar kiekvienas mokinys susiduria su tokiomis problemomis, galbūt respondentai neįžvelgia nieko blogo. 10 paveiksle pateikti duomenys parodo, kad trikdžiai, kurie trukdo gerai mokytis, labai įvairūs.

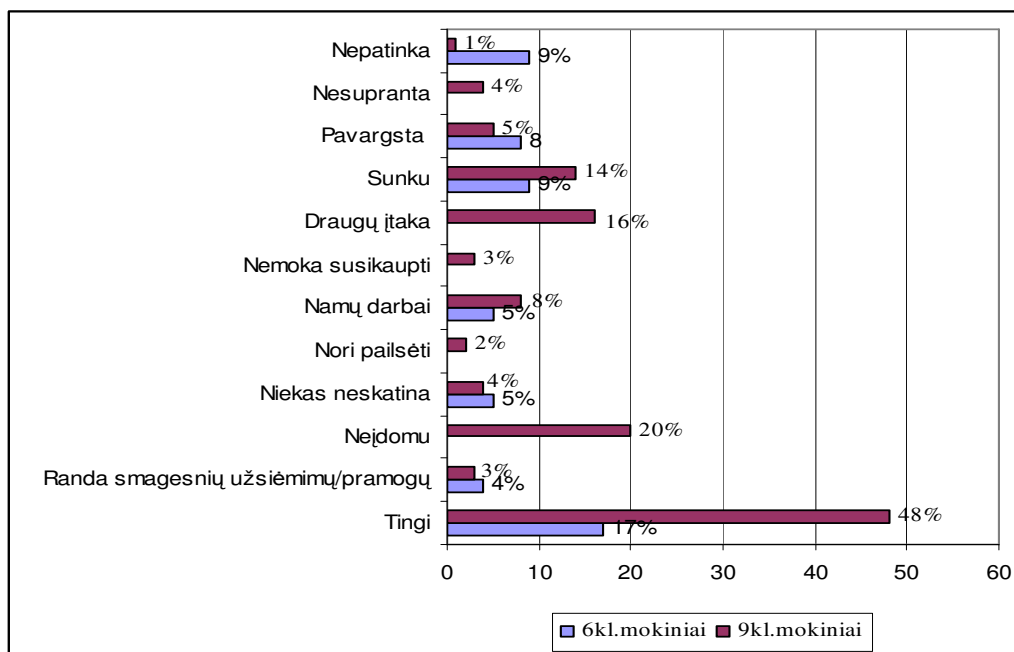
10 pav. **Mokinių nesimokymo priežasčių pasiskirstymas (N=200)**

Šeštos klasės respondentams (62 %) reikia paskatinimo, kad jie geriau mokytųsi, devintokams šiek tiek mažiau (48 %), bet ir jie dar laukia patiprinimo iš šalies. Nemaža dalis mokinių mano (6 kl. - 37 %, 9 kl. - 26 %), kad jie mokosi pakankamai gerai, nors pažymiai sako visai ką kitą. Žemesnėse klasėse mokiniams mokytis įdomiau nei aukštesnėse, nes 33 % devintokų teigia, jog jiems mokytis neįdomu, tuo tarpu šeštokų taip mano tik 7 % apklaustųjų. Devintosios klasės mokiniai (37 %) turi didesnę baimę būti blogai įvertinti, nei šeštosios klasės mokiniai (21 %). Pažymėję atsakymo variantą “kita“, moksleiviai patikslino, teigdami, kad tarp kitų priežasčių didžiąją dalį sudaro:

- sunkumai moksle,
- tingėjimas,
- triukšmas klasėje,
- mokytojų baimė,
- vieniems niekas netrukdo mokytis, kitiems niekas nepadeda.

Šiuos duomenis galima paaiškinti tuo, kad didelės reikšmės turi mokinių amžius, žemesnėse klasėse mokiniams mokytis dar įdomu, jie labiau bijo galimų nemalonumų.

Apklausiant moksleivius, buvo išsiaiškinta, kokios yra svarbiausios, jų nuomone, nenoro mokytis priežastys. Moksleiviams buvo pateikta nemažai atsakymo variantų, tad jie galėjo pasirinkti ir pažymėti visas priežastis, kurios jiems atrodė reikšmingos. Ne visi mokiniai tai padarė, kiti nurodė dvi priežastis, dar kiti - vieną (žr. 11 pav.).

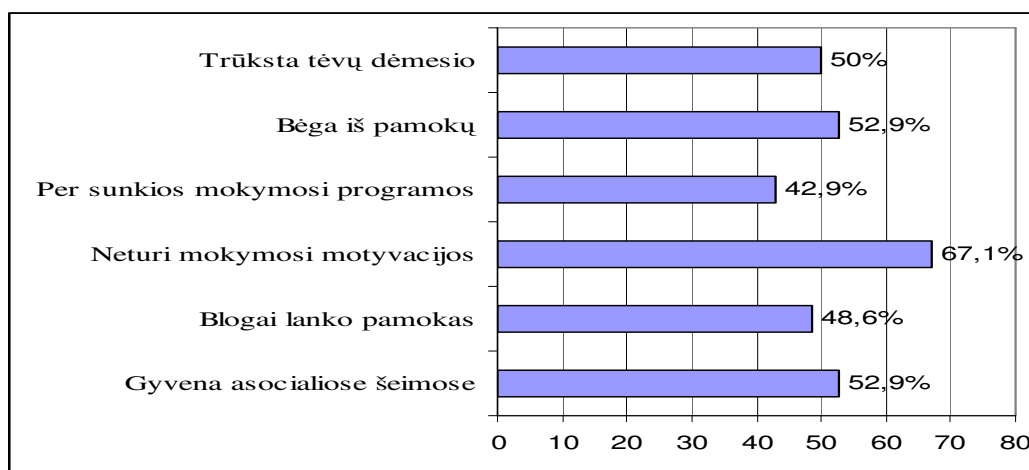
11 pav. Pagrindinių nenoro mokytis priežasčių pasiskirstymas (N=200)

11 paveiksle pateikti duomenys rodo, jog dažniausiai nurodoma priežastis yra tingėjimas, ją nurodė beveik pusė visų apklausoje dalyvavusių devintokų. Jaunesnieji mokiniai šią priežastį nurodė žymiai rečiau (17 %). Įdomu pastebėti tai, jog penktadaliui 9 klasės mokinių mokytis tiesiog neįdomu, kai tuo tarpu šeštokai šios priežasties visiškai nežymėjo. Tokia pat situacija su draugų įtaka, šią priežastį nurodė 16 % devintokų ir nei vienas šeštokas.

Tyrimas patvirtino G. Navaičio mintį, jog vėlyvojoje paauglystėje interesų ratas išsiplečia, vis svarbesnė tampa draugų įtaka ir poreikis mokytis gali susilpnėti, tai įrodo tik devintokų nurodytos priežastys, kaip „nesupranta“, „nemoka susikaupti“, „nori pailsėti“.

Tyrimo metu mokytojų buvo paprašyta pažymėti, kokie aplinkos veiksniai apsunkina mokinių teisės į mokslą įgyvendinimą. Atsakymo į šį klausimą rezultatai atsispindi 12 paveiksle.

12 pav. Mokytojai apie tai, kokie aplinkos veiksniai lemia mokinių nesimokymą (N=70)

Tyrimo metu paaiškėjo, kad, mokytojų nuomone, mokiniai nesimoko, nes neturi mokymosi motyvacijos, taip nurodė 67,1% respondentų. Taip pat gana svarbiomis priežastimis mokytojai laiko tai, kad mokiniai bėga iš pamokų ir gyvena asocialiose šeimose (nurodė po 52,9% mokytojų). Pusė apklaustųjų patvirtino, jog vaikams trūksta tėvų dėmesio. Kiek mažiau respondentų (48,6%) pažymi, kad mokinių nesimokymą lemia blogas pamokų lankomumas. Dalis mokytojų (42,9%) teigia, kad per sunkios mokymosi programos, ir tai „užmuša“ mokinių norą mokytis.

Nenoras mokytis susideda iš daugybės priežasčių, kurias kiek įmanoma greičiau būtina pašalinti. Todėl mokytojai, žymėdami pasirinktus atsakymus, dauguma rinkosi keletą priežasčių, nes vienos kurios nors išskirti neįmanoma. Tėvai, draugai, mokytojai gali padėti teigimai motyvacijai formuotis, bet gali ją ir slopinti. Nenoro mokytis priežastys yra sudėtingos, glaudžiai siejasi vienos su kitomis, jos gali pastiprinti vienas ar susilpninti kitas. Jų išskyrimas gana sąlygiškas ir nelabai tikslus mokslinė prasme, tačiau tai neišvengiama, kai norima nustatyti rizikos veiksnius.

Tyrimo metu mokytojai turėjo išskirti po tris nenoro mokytis priežastis. Ne visi mokytojai tai padarė, kiti nurodė dvi priežastis, dar kiti – vieną (žr. 2 lentelę).

Pagrindinės nenoro mokytis priežastys (mokytojų požiūris) % (N=70)

Mokinių nenoro mokytis priežastys	Atsakiusių skaičius/%
Mokymosi motyvacijos stoka	67,1
Mokslo prestižo nebuvimas šeimoje	1,4
Tėvų dėmesio stoka	21,4
Blogas mokyklos lankomumas/bėgimas iš pamokų	35,7
Ugdymo turinio diferencijavimo stoka	1,4
Tingėjimas	45,7
Nėra paskatinimo iš tėvų	17,1
Gyvenimas asocialiose šeimose	27,1
Per sunkios mokymosi programos	20
Negalvoja apie ateitį	2,9
Praleidžia laiką prie kompiuterio/televizoriaus	8,6
Per sunku mokytis, neturi gabumų	5,7
Bloga draugų įtaka	5,7
Nesusikaupia	4,3
Nenurodė	1,4

Lentelės duomenys parodo, jog viena iš pagrindinių nenoro mokytis priežasčių mokytojai išskyrė motyvacijos stoką (67,1 %), kiek mažiau respondentų (45,7 %) nurodė tingėjimą, kaip nenoro mokytis priežastį. 35,7 % respondentų pažymėjo, kad mokiniai blogai lanko mokyklą, bėga iš pamokų.

Taip pat mokinių nenoras pasižymi, tėvų dėmesio stoka, tai kad moksleiviai gyvena asocialiose šeimose, daliai mokinių per sunkios mokymosi programos. Mokytojai išskiria daugybę priežasčių, kurios lemia mokinių nenorą mokytis.

Palyginus mokytojų ir mokinių nurodytas mokinių nenoro mokytis priežastis, paaiškėjo, kad dalis priežasčių sutampa:

- niekas neskatina,
- tingi,
- per sunku,
- randa smagesnių užsiėmimų nei mokytis,
- nemoka susikaupiti,
- neigiama draugų įtaka.

Išsiaiškinus mokinių nenoro mokytis priežastis, buvo domimasi, kaip mokytojai siūlo šią problemą spręsti (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

Mokinių nenoro mokytis priežasčių įveikimo būdai (mokytojų požiūriu) % (N=70)

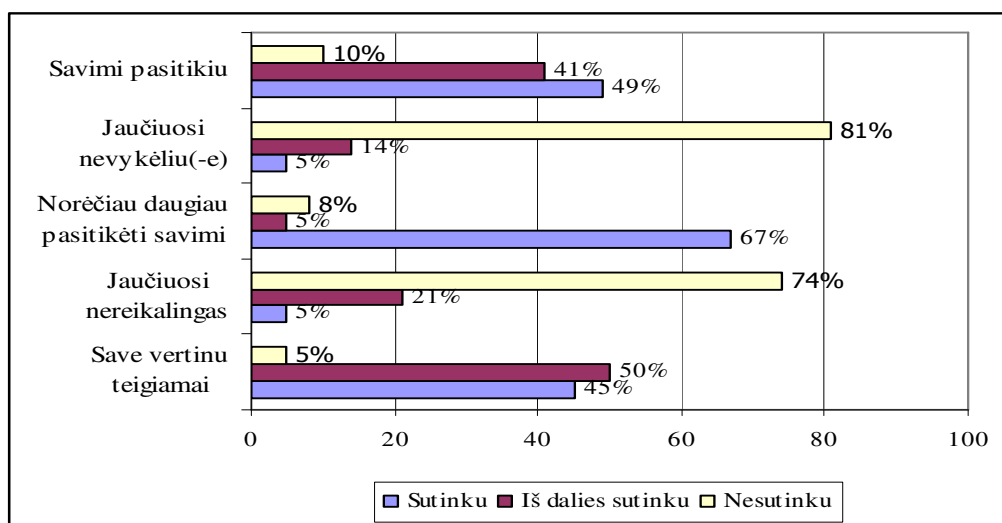
Mokinių nenoro mokytis priežasčių įveikimo būdai	Atsakiusiųjų skaičius/%
Kontaktas su tėvais, kad mokiniai pajustų kontrolę	7,1
Tėvai turėtų daugiau rūpintis savo vaikais	11,4
Padėti mokiniui suprasti kas jam reikalinga, o kas ne	1,4
Pedagoginis, psichologinis mokytojų švietimas	1,4
Lengvinti programas	22,9
Ugdyti mokinių atsakomybę, už savo žinias	2,9
Daugiau bendrauti su mokiniais	8,6
Tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas	10
Stengtis sudominti dėstomu dalyku	1,4
Daugiau kalbėti apie išsilavinimo naudą	1,4
Stengtis pastebėti, bent menkiausią pažangą ir ją įvertinti	1,4
Keisti švietimo sistemą	1,4
Nenurodė	25,7

Lentelės duomenys rodo, kad daugiausia mokytojų (22,9 %) nurodė, kad reikia lengvinti mokymosi programas, dalis respondentų (11,4 %) pažymėjo, jog tėvai turėtų daugiau rūpintis savo vaikais. Kiti pabrėžė (10 %), kad, yra būtina sąlyga mokinių nenorui mokytis įveikti yra tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas.

Ketvirtadalis respondentų (25,7 %) neatsakingai pažiūrėjo į šį klausimą arba neturėjo nuomonės, nes nenurodė, jokių galimų skatinimo būdų, kad moksleiviai geriau mokytųsi. Neišskyrė jokių būdų, kurie padėtų įgyvendinti mokinių teisę į mokslą.

2.4. Mokinių savęs vertinimas ir ateities perspektyvos

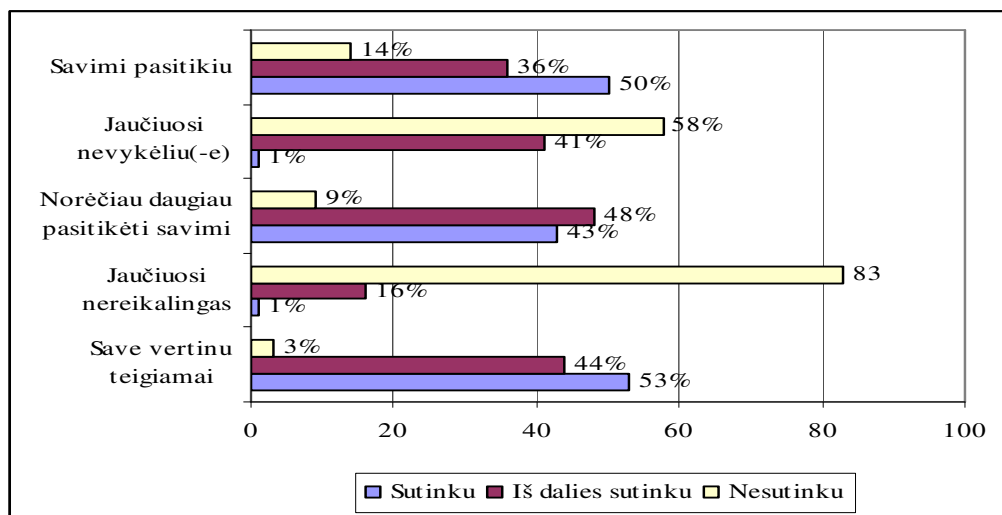
Kaip teigia mokslininkai (Gučas, 1990, Žukauskienė, 2002 ir kt.), paauglystės amžiui būdingas savęs ieškojimas, savojo „aš“ identifikavimas ir savo statuso nustatymas bendraamžių tarpe. Šio amžiaus vaikai nori įsitvirtinti, visokiais būdais įrodyti savo vertę. Todėl tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kaip šeštos klasės mokiniai vertina save (žr. 13 pav.).

13 pav. 6 klasės mokinių savęs vertinimas (N=100)

Analizuojant 6 klasės moksleivių atsakymo į šį klausimą duomenis, paaiškėjo, kad beveik pusė respondentų (49 %) savimi pasitiki, bet norėtų dar labiau pasitikėti, ir tik maža dalis moksleivių su šiuo teiginiu nesutiko. Tik maža dalis apklaustųjų (5 %) pažymėjo, jog jaučiasi nevykėliais, galima daryti išvadą, jog likusieji jaučiais gerai, arba tiesiog tai bijojo pripažinti. Didžioji dauguma (81 %) su šiuo teiginiu griežtai nesutiko. Ankstyvojoje paauglystėje, kai dar paklūsta tam tikroms taisyklėms, normoms mokiniai jaučiais reikalingi, save vertina teigiamai. Būtent 13 paveikslo duomenys tai ir parodo, jog 45 % respondentų vertina save teigiamai, nesijaučia nereikalingi net 74 % apklaustųjų.

9 klasės mokinių atsakymai į analogišką klausimą atsispindi 14 paveiksle.

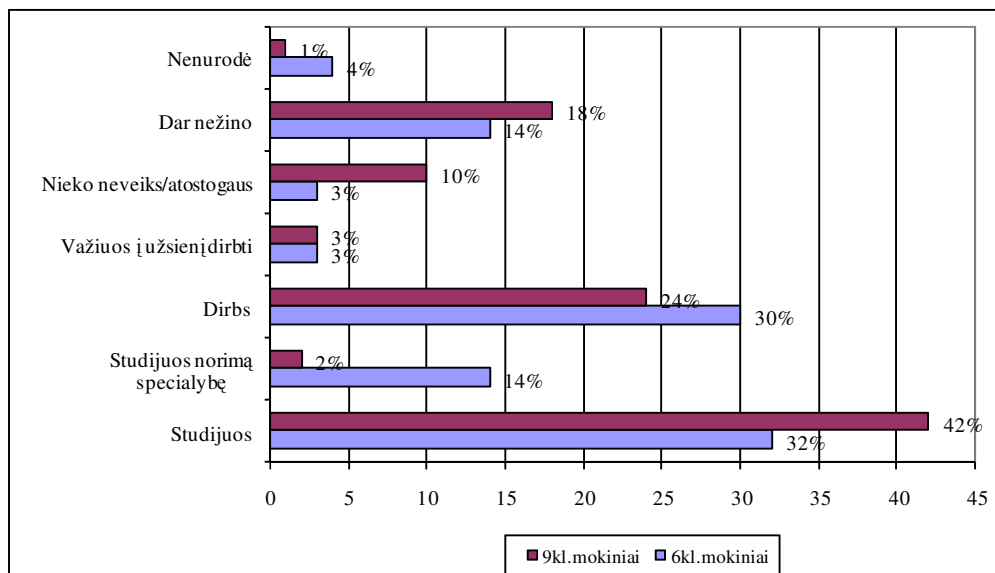
14 pav. 9 klasės mokinių savęs vertinimas (N=100)

Analizuojant 9 klasės moksleivių atsakymo duomenis, paaiškėjo, jog pusė respondentų (50 %) savimi pasitiki, o šiek tiek mažiau nei pusė devintokų, norėtų labiau

pasitikėti ir tik maža dalis (9 %) moksleivių su šiuo teiginiu nesutiko. Beveik visi 9-os klasės respondentai (83 %) nesutiko su teiginiu „jaučiuosi nereikalingas“, nors 16 % respondentų iš dalies sutiko ir vienintelis moksleivis jaučiasi nereikalingas, neaišku ar šis mokinys tikrai vienintelis taip jaučiasi klasėje, ar kiti buvo nedrąsūs ir bijojo sau tai pripažinti.

Lyginant mokinių atsakymus pagal klases, išryškėjo, jog tiek žemesnėse klasėse, tiek vyresnėse beveik pusė mokinių pasitiki savimi ir maždaug tiek pat norėtų labiau pasitikėti. Šeštos klasės mokiniai nepabijoję pripažinti, jog būna dienų kai jie jaučiasi nevykėliais, tuo tarpu iš devintokų tai pripažino tik vienas, dauguma prieštaravo šiam teiginiui, nors mokiniai, kurie turi mokymosi sunkumų, ar nenori mokytis, praleidinėja pamokas ir pan. dažnai laiko save niekam tikusiais. Tiek devintos klasės moksleiviai, tiek šeštosios klasės save vertina teigiamai, o antroji pusė respondentų vertina tik iš dalies teigiamai.

Kai paaiškėjo mokinių nuomonė apie save, buvo pasidomėta, ką jie planuoja veikti baigę mokyklą (žr. 15 pav.). Dažnai jau žemesnėse klasėse mokiniai turi išsirinkę norimą specialybę ar norimą darbą, priklausomai nuo to, kaip jiems sekasi mokslai. Būna ir taip, kad moksleiviai gali apie ateitį ir negalvoti.

15 pav. Mokinių veikla baigus mokyklą (N=200)

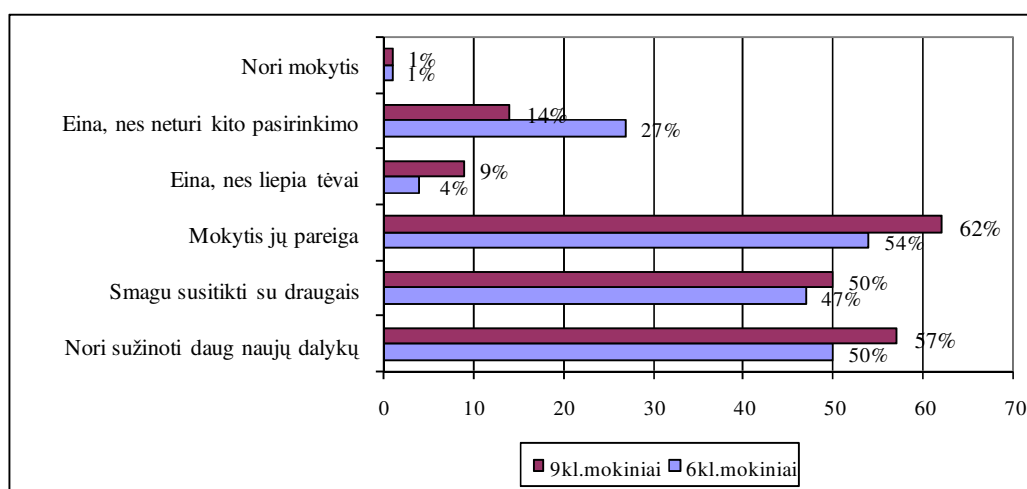
Atsakymo į šį klausimą rezultatai parodė, ką mokiniai planuoja veikti baigę mokyklą. Analizuojant atsakymus paaiškėjo, kad nedaug mokinių žemesnėse klasėse galvoja apie tai, kuo bus ir ką veiks užaugę. Didžioji 6-os klasės mokinių dalis svajoja studijuoti arba dirbti, dalis net numatę norimą specialybę (policininkas, karininkas, vairuotojas, gydytojas... tokias profesijas nurodė respondentai). Yra tokių, kurie dar nežino, ką veiks baigę mokyklą. Ypatingai jau devintoje klasėje mokiniai turėtų šiek tiek planuoti savo ateitį, bet net 18 % teigė, jog dar nežino, ką veiks po mokyklos baigimo. Maža dalis respondentų (po 3 % iš abiejų klasių)

nurodė, jog planuoja važiuoti į užsienį. Dalis apklaustųjų žada atostogauti, nieko neveikti (taip teigia 10 % 9 klasės moksleivių ir 3 % šeštokų).

Remiantis anketų duomenimis, galima teigti, jog mokiniai, kurie nenori mokytis, jie ir negalvoja apie ateitį, t.y. ką veiks baigę mokyklą.

2.5. Pamokų lankomumo ir nenoro mokytis sąsajos

Tyrimo metu domėtasi ir priežastimis, kurios skatina mokinius lankyti mokyklą (žr. 16 pav.)

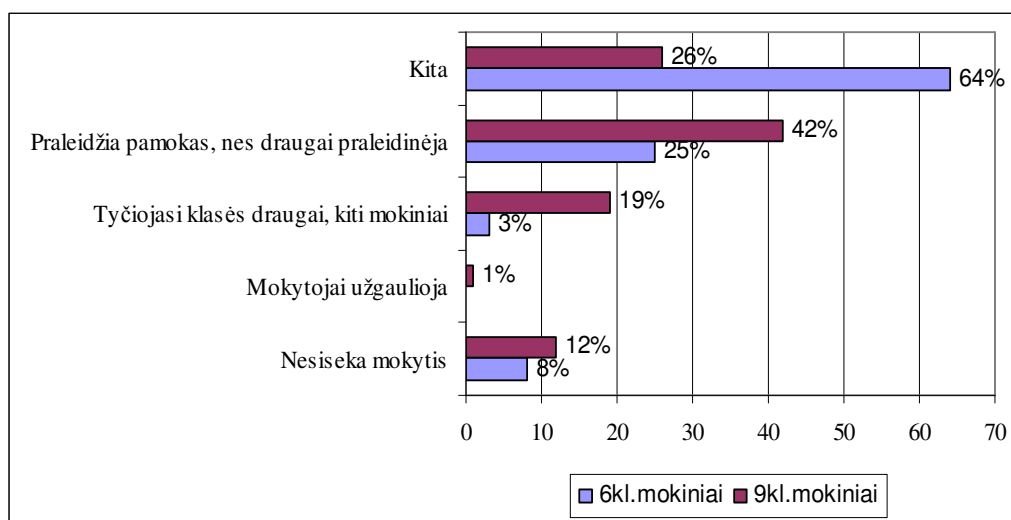
16 pav. Priežastys, skatinančios mokinius lankyti mokyklą (N=200)

Atsakydami į pateiktą klausimą, mokiniai galėjo rinktis ne vieną atsakymo variantą. Tiesioginį atsakymo variantą „nori mokytis“ nurodė tik 1% abiejose klasėse besimokančių mokinių. Tačiau didelė dalis respondentų (57 % devintokų ir 50 % šeštokų) teigia, jog nori sužinoti daug naujų dalykų, o dar šiek tiek didesnis skaičius mokinių (atitinkamai 62 % ir 54 %) mano, jog mokytis yra jų pareiga. Šio atsakymo varianto pasirinkimas rodo, jog mokiniai jau sugeba atsakingai pasirinkti sprendimus. Beveik pusė tyrime dalyvavusių mokinių teigia, jog jiems smagu susitikti su draugais. Paauglystės amžiaus tarpsnyje, kaip teigia psichologai R. Žukauskienė (2002), A. Gučas (1990), draugystė yra labai svarbi, nes padeda paaugliui išsivirti bendraamžių kolektyve, atskleisti savąjį „aš“. Apie ketvirtadalis respondentų (beje, dvigubai daugiau devintokų) nurodė, jog lanko mokyklą, nes neturi kito pasirinkimo. Galima daryti išvadą, jog pastarieji nelinkę mokytis. Nedidelė dalis mokinių mokyklą lanko todėl, kad taip liepia tėvai. Tenka pažymėti, jog taip teigia taip pat dvigubai daugiau devintokų. Galima daryti prielaidą, kad devintokams labiau reikalinga tėvų kontrolė, nes jų mokymosi

motyvacija, kaip rodo 11 paveiksle pateikti duomenys, susijusi su tokiomis nenoro mokytis priežastimis, kaip „tingėjimas“, „neįdomu“, „bloga draugų įtaka“.

Lyginant mokinių atsakymus pagal klases, išryškėjo, kad 9 klasės respondentai atsakingiau žiūri į mokslą, į pamokų lankymą, nes pagal atsakymų pasiskirstymą pagrindinėmis priežastimis nurodė, jog „mokyti jų pareiga“, kad „nori sužinoti naujų dalykų“, „smagu susitikti su draugais“.

Išsiaiškinus priežastis, kurios skatina mokinius lankyti mokyklą, pasidomėta, kodėl vis gi jie praleidinėja pamokas (žr. 17 pav.).

17 pav. **Priežastys, lemiančios pamokų praleidinėjimą (N=200)**

Tyrimo metu mokiniai galėjo pasirinkti sau tinkamą atsakymą, arba nurodyti savo svarbias priežastis, kurios lemia pamokų praleidinėjimą. Analizuojant tyrimo duomenis, lyginant mokinių atsakymus pagal klases, išryškėjo, kad tiek vyresnėse klasėse, tiek žemesnėse klasėse yra labai svarbi draugų įtaka, nes 42 % devintokų nurodė, jog praleidinėja pamokas dėl to, kad taip elgiasi jų draugai, šeštoje klasėje šį atsakymo variantą pažymėjo beveik perpus mažiau – 25 % apklaustųjų.

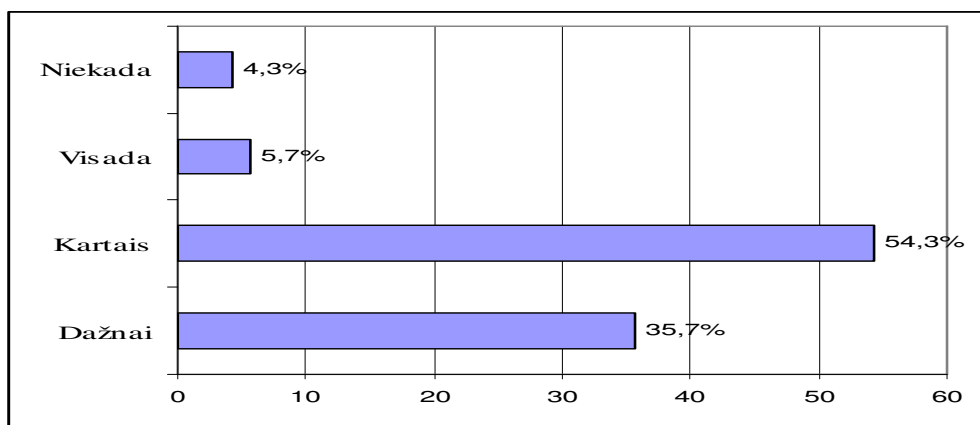
Nesiseka mokytis 8 % šeštos klasės moksleivių. Jie tai motyvuoja tuo, kad sunku atsiminti, buvo ir tokių, kurie nenurodė priežasties. Nesiseka mokytis ir 12 % devintos klasės respondentų. Jų nurodytos priežastys tokios pačios: sunku atsiminti, nenori, dalis nenurodė kodėl nesiseka.

Kaip teigia G. Butkienė (1996), konfliktai su draugais ilgesniam ar trumpesniam laikui sukelia epizodinį nenorą mokytis, kai santykiai su draugais tampa įtemti, nebeneri su jais susitikti, sunku susikaupti, nebėra noro eiti į pamokas. Vienas mokinytis nepabijojė nurodyti tokios priežasties, kaip tai, jog mokytojai jį užgaulioja. Taip pat paaiškėjo, kad vieni iš kitų

tyčiojasi ir klasės draugai. Tiek žemesnėse klasėse, tiek aukštesnėse klasėse pastebimi patyčių atvejai: 9 klasėje 19 % respondentų, o 6 klasėje 3 % apklaustųjų pažymėjo, jog konfliktuoja tarpusavyje. Tai sukelia moksleiviui neigiamas emocijas ir yra nenoro mokytis formavimosi priežastis. Kiekvieno vaiko pareiga gerbti kitus žmones – draugus, tėvus, mokytojus ir kt. Taip pat jie turi teisę būti kitų gerbiami – draugų, tėvų, mokytojų. Vadinasi šiuo atveju buva pažeista mokinių teisė į pagarbą, į tinkamą vaiko ugdymą.

Nemaža dalis mokinių (net 64 % šeštokų ir 26 % devintokų) pažymėjo atsakymo variantą „kita“. Paprašius moksleivių patikslinti savo pasirinkimą paaiškėjo, kad tarp kitų priežasčių didžiąją dalį sudaro: pamokų praleidimas tik dėl ligos ar dėl svarbių priežasčių, nemaža dalis respondentų nežinojo ar nenorėjo paaiškinti, dėl ko jie praleidinėja pamokas.

Pasidomėta, ką pedagogai mano apie mokinių lankomumą, ar tai turi įtakos mokinių teisės į mokslą įgyvendinimui (žr. 18 pav.).

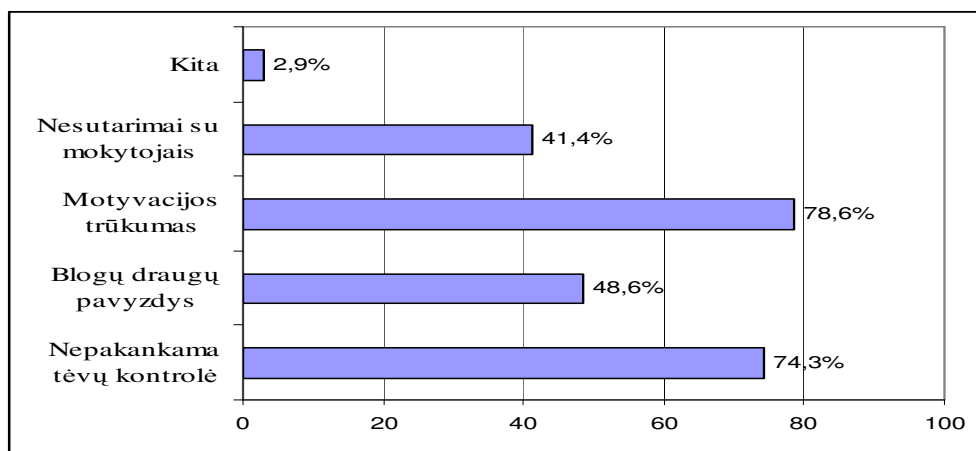
18 pav. **Mokinių nenorinčių mokytis, praleidėjamų pamokų dažnumas (N=70)**

Analizuojant gautus rezultatus paaiškėjo, kad mokiniai, kurie nenori mokytis dažnai praleidinėja pamokas (35,7 %). Mokinių, kurie pamokas praleidžia tik kartais, kur kas daugiau (54,3 %), o 5,7 % respondentų nurodė, jog visada praleidinėja pamokas. 4,3 % respondentų nesieja pamokų praleidėjimo, su motyvacijos stoka.

Tyrimo duomenys rodo, kad šios priežastys - pamokų nelankymas ir motyvacijos stoka - tarpusavyje susijusios.

Išsiaiškinus mokinių pamokų praleidėjimo dažnumą, svarbu sužinoti ir mokyklos nelankymo priežastis (žr. 19 pav.)

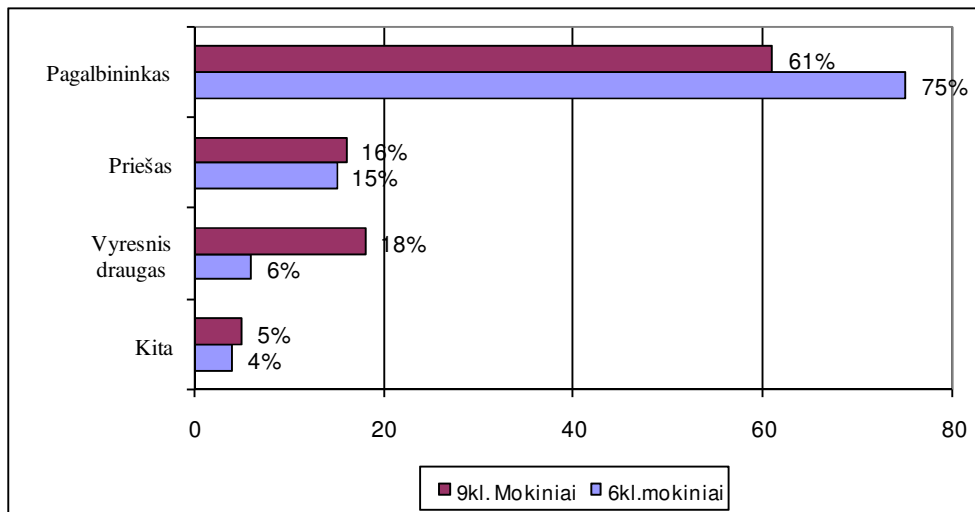

19 pav. Priežastys, lemiančios pamokų praleidinėjimą (N=70)

Pirmoje vietoje mokytojai išskiria motyvacijos stoką (78,6 %), priežastį, kaip nepakankamą tėvų kontrolę, pažymi net 74,3 % respondentų. Beveik pusė mokytojų (48,6 %) priežastimi išskiria blogą draugų pavyzdį. Nemaža dalis (41,4 %) tyrime dalyvavusių mokytojų pažymi, jog pasitaiko nesutarimų su mokiniais, todėl jie linkę pamokas praleidinėti. 2,9 % mokytojų pasirinko atsakymo variantą „kita“, paprašius sukonkretinti pažymėjo, kad pamokų praleidinėjimui reikšmės turi prasti keliai.

2.6. Mokinių ir pedagogų tarpusavio santykiai

Tyrime domėtasi, kokį vaidmenį mokinių gyvenime vaidina mokytojas. Moksleiviai turėjo pasirinkti tinkamą atsakymo variantą arba įrašyti savąjį. Atsakymai į šį klausimą atsispindi 20 paveiksle.

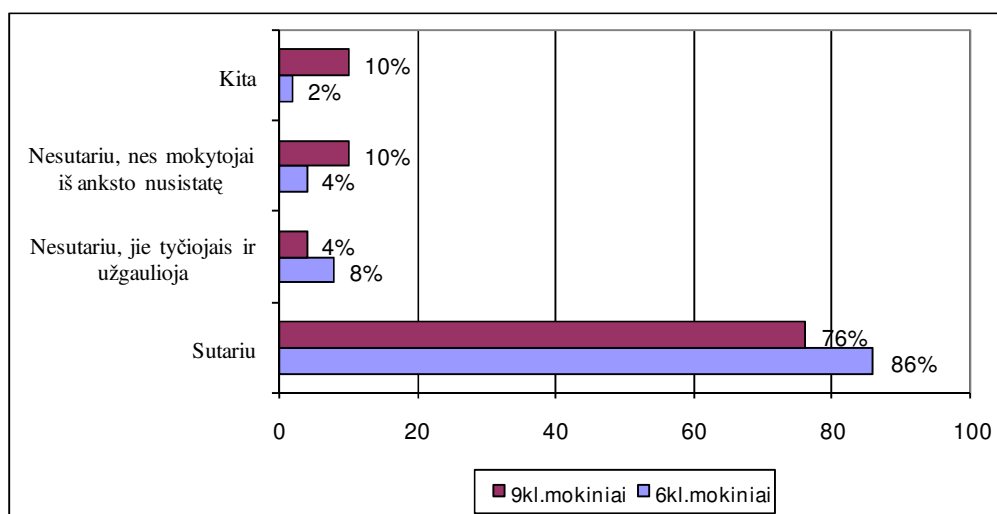
20 pav. Moksleivių nuomonė apie mokytojo vaidmenį jų gyvenime (N=200)

Analizuojant mokinių atsakymus paaiškėjo, jog daugumai moksleivių, nesvarbu, kurioje jie klasėje mokosi, mokytojas yra pagalbininkas (75 % šeštokų ir 61 % devintokų). Vyresniuoju draugu mokytoją laiko tik keliolika (18 %) 9 klasės mokinių, o šeštoje klasėje jų dar mažiau, tik 6 % respondentų. Taip galėjo atsitikti todėl, kad vyresnieji mokiniai draugų ieško vyresniųjų tarpe. Keletas mokinių nurodė, jog mokytojas yra „priešas“. Šį atsakymo variantą dažniausiai žymėjo tie mokiniai, kurie mokosi blogai, neturi tam noro, dažnai praleidinėja pamokas ir dėl to turi problemų santykiuose su mokytojais. Mokiniai, pasirinkę atsakymo variantą „kita“, patikslino tai, nurodydami savo variantą:

- mokytojai jiems niekas,
- kad visi skirtingi,
- kitam mokytojas mama/tėtis,
- kad tai tik mokytojas.

Galima daryti išvadą, jog mokinių noras ar nenoras mokytis žymia dalimi priklauso ir nuo to, kokie santykiai su mokytoju. Mokytojas vertina mokinius iš savo pozicijų, bet jis turėtų į save pažvelgti ir iš mokinio pozicijų. Kaip teigia A. Gučas (1990), paauglio santykių su suaugusiais raidai svarbu ne tai, kaip patys suaugusieji žiūri į tuos santykius, bet kaip paauglys juos suvokia, vertina. Nuo paauglio požiūrio priklauso santykiai ir elgesys, šiuo atveju, su mokytojais.

Išsiaiškinus paauglių nuomonę apie mokytojo vaidmenį jų gyvenime buvo pasidomėta, kaip mokiniai sutaria su mokytojais (žr. 21 pav.).

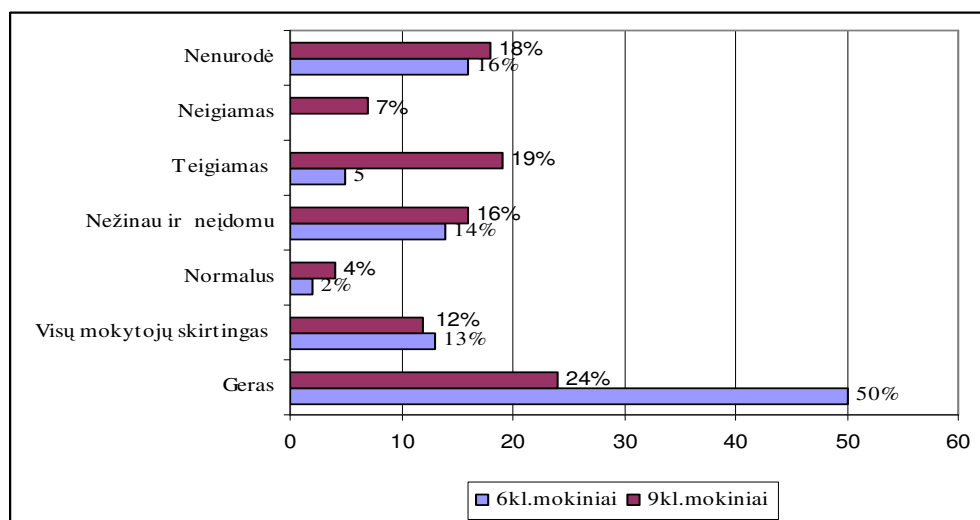
21 pav. **Mokinių ir mokytojų tarpusavio santykiai (N=200)**

Atsakymo į šį klausimą rezultatai parodė, kad dauguma moksleivių, tiek žemesnėse, tiek vyresnėse klasėse (86 % šeštokų ir 76 % devintokų) sutaria su mokytojais. Tačiau dalis mokinių pažymėjo, jog nesutaria su mokytojais, nes mokytojai iš anksto nusistatę

prieš juos, taip nurodė 10 % devintos klasės respondentų ir 4 % šeštos klasės mokinių. Yra keletas respondentų, kurie pripažįsta patyrę mokytojo patyčias ir užgauliojimus, 9 klasėje tai pripažino 8 %, o šeštoje klasėje perpus mažiau – 4 % - moksleivių.

Nedidelė dalis mokinių pasirinko atsakymo variantą „kita“ įrašydami savo atsakymą, jog su visais mokytojais sutaria skirtingai, keletas moksleivių savo santykių su mokytojais nenurodė. Taigi paaiškėjo, jog dauguma apklaustųjų sutaria su mokytojais, tarpusavyje nekonfliktuoja.

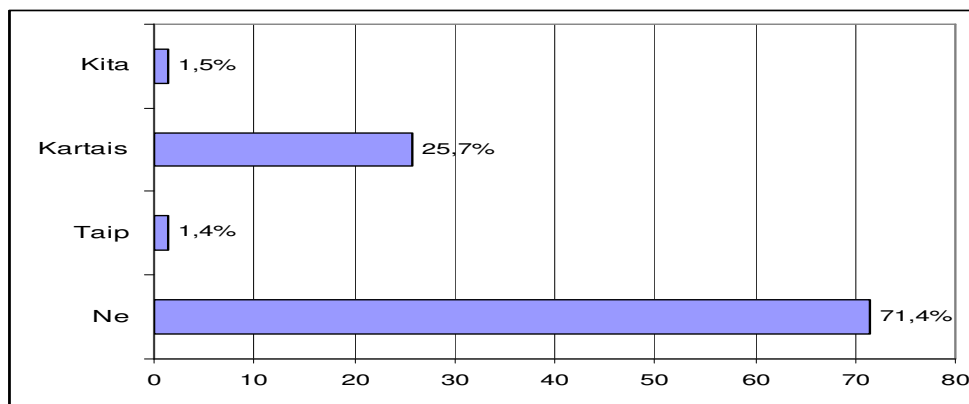
Išsiaiškinus mokinių nuomonę apie mokytojo vaidmenį jų gyvenime ir požiūrį į santykius su mokytojais buvo paklausta, kaip moksleiviai galvoja apie tai, koks mokytojų požiūris į juos (žr. 22 pav.).

22 pav. Mokinių nuomonė apie mokytojų požiūrį į juos (N=200)

Analizuojant atsakymo į šį klausimą duomenis, paaiškėjo, kad jaunesnieji paaugliai yra pakankamai geros nuomonės apie save. Anot šeštos klasės respondentų, net pusė (50 %) jų mano, kad mokytojai apie juos yra geros nuomonės. Tuo tarpu devintokų taip mano perpus mažiau (24 %). Tai vėl gi galima paaiškinti tuo, jog vyresni paaugliai dažniau pakliūna į konfliktines situacijas su mokytojais ir dėl to mano, kad mokytojų požiūris į juos nėra geras. Taip pat respondentai pažymėjo, jog sunku pasakyti, koks mokytojų požiūris į juos, nes visi mokytojai į juos žiūri skirtingai. Dalis mokinių nežino ir jiems neįdomu sužinoti, ką apie juos galvoja mokytojai. Dalis apklaustųjų išvis nenurodė, ką jie mano šiuo klausimu. 9 % devintos klasės respondentų mano, jog mokytojai juos vertina neigiamai, taip manančių šeštokų nebuvo.

Teikiant bet kokią pagalbą neišvengiami ir konfliktai, todėl mokytojai pažymėjo, kaip dažnai ir dėl ko jie konfliktuoja su mokiniais.

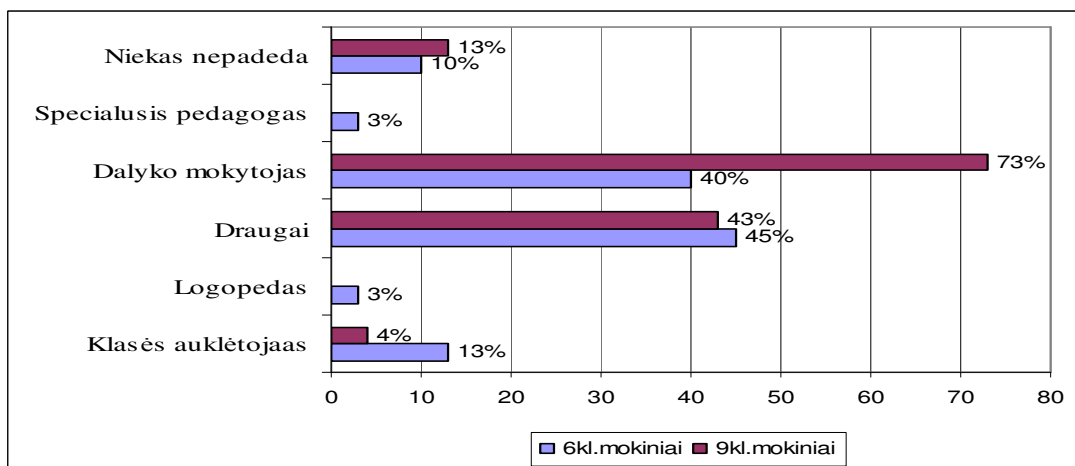

23 pav. Mokytojai apie konfliktų su mokiniais dažnumą (N=70)

Mokytojų atsakymo rezultatų analizė rodo, kad mokytojai ir mokiniai tarpusavyje beveik nekonfliktuoja, taip teigia 71,4 % respondentų. 25,7 % mokytojų pažymėjo, jog kartais kyla konfliktų, tačiau dėl ko jie kyla neįvardijo. Labai maža dalis mokytojų (1,4 %) įvardijo, kad konfliktų visgi kyla, priešasčių taip pat nenurodė. 1,5 % respondentų pasirinko „kitas „priežastis, nurodydami, jog konfliktai kyla dėl drausmės stokos.

2.7. Pedagoginė pagalba, įgyvendinant mokinių teisę į mokslą

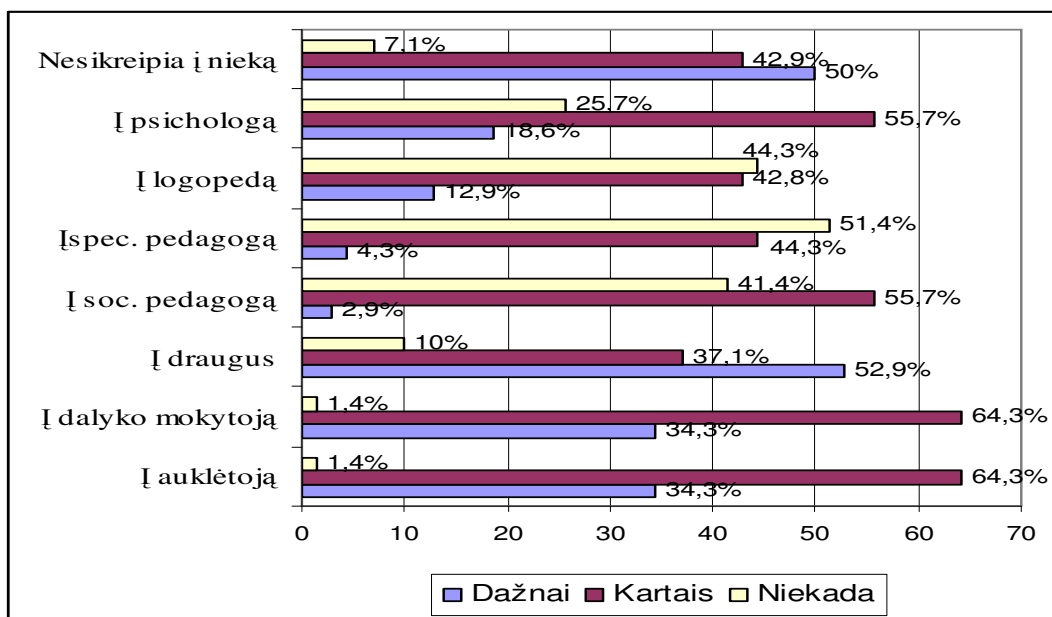
Įvertinus mokinių ir mokytojų tarpusavio santykius buvo išsiaiškinta, kas visgi mokiniams padeda įveikti mokykloje iškilusius sunkumus, susijusius su mokymusi. Atsakymo rezultatai pateikti 24 paveiksle.

24 pav. Asmenys, padedantys mokiniams įveikti mokymosi sunkumus mokykloje (N=200)

Nustatyta, kad daugelis mokinių, susidūrę su mokymosi sunkumais mokykloje, kreiptųsi pagalbos visų pirma į dalyko mokytojus, taip pažymėjo dauguma (73 %) devintos klasės respondentų. Šeštos klasės mokiniai pagalbos dažniausiai (45 %) kreipiasi į draugus. Pats nepopuliariausias pagalbos teikėjas tarp mokinių kol kas yra specialusis pedagogas ir logopedas, juos, kaip pagalbos teikėjus, nurodė, tik po 3 % šeštos klasės respondentų. Klasės auklėtojas, kaip pagalbininkas sprendžiant su mokymusi susijusias problemas, daugiau padeda šeštokams, taip teigia 13 % respondentų. Tai galima paaiškinti tuo, jog šeštokai dar tik antrus metus mokosi dalykinėje sistemoje ir jiems klasės auklėtojo pagalba reikalinga dažniau. Devintokai jau savarankiškesni, gali labiau pasirūpinti savimi, jie jau gerai žino mokyklos tvarką ir klasės auklėtojo pagalba jiems nebėra tokia reikalinga (ją tenurodė 4 % devintokų).

Labai svarbu išsiaiškinti, ką mokytojai mano apie pedagoginės pagalbos teikėjus (žr. 25 pav.).

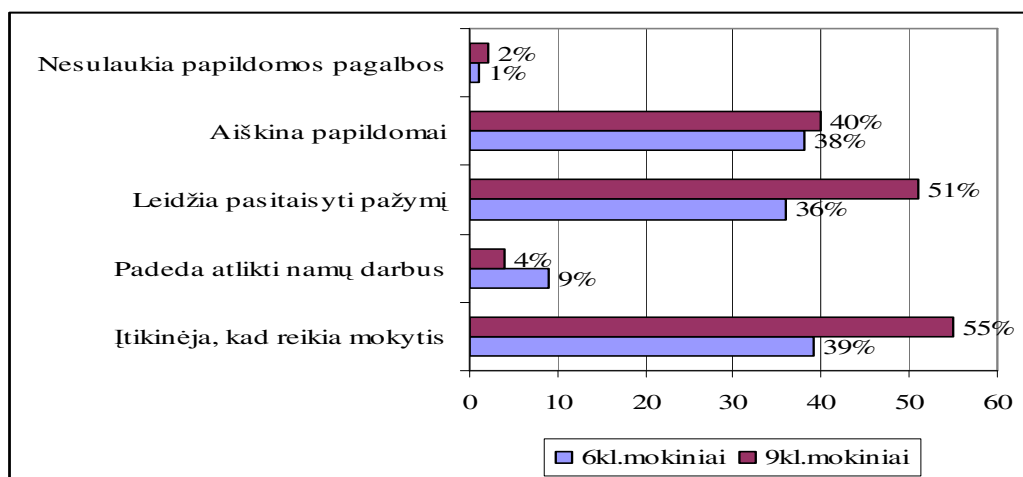
25 pav. **Pedagoginės pagalbos teikėjai (N=70)**

Atsakymo į šį klausimą duomenys rodo, jog mokinys susidūręs su mokymosi sunkumais, dažniausiai pagalbos kreipiasi į draugus (taip mano 52,9 % respondentų), 50 % mokytojų nurodė, jog mokiniai dažnai į nieką nesikreipia pagalbos. 34,3 % apklaustųjų mano, kad mokiniai dažnai pagalbos kreipiasi į juos, t.y. į dalyko mokytoją ir į auklėtoją. Psichologo pagalbos populiarumas siekia 18,6 %, logopedo 12,9 %. Į spec. pedagogą kreipiasi maža dalis mokinių, jo populiarumas siekia tik 4,3 %, o į soc. pedagogą kreipiasi mažiausiai - 2,9 %.

Taigi, susidūrus su mokymosi sunkumais mokykloje, mokiniai, mokytojų nuomone, pagalbos dažniausiai kreipiasi į draugus, dalyko mokytoją ir klasės auklėtoją arba nesikreipia į nieką.

Lyginant mokytojų ir mokinių požiūrį tais pačiais klausimais, būtina pastebėti, kad jų nuomonės iš dalies sutampa, kad mokiniai pirmiausia kreipiasi į draugus, o po to į dalyko mokytoją. Mokytojai pažymėjo, jog dauguma mokinių nesikreipia pagalbos, tuo tarpu mokiniai šito labai neišskyrė. Tyrimo rezultatai parodė, taip pat, kad tiek mokiniai, tiek pedagogai nurodo, kad logopedo, spec. pedagogo pagalbos teikimas yra nepopuliarus.

Tyrimo metu pasidomėta pagalbos teikimo būdais, kaip mokiniai skatinami mokytis, ar sulaukia kokios nors papildomos pagalbos iš mokytojų (žr. 26 pav.).

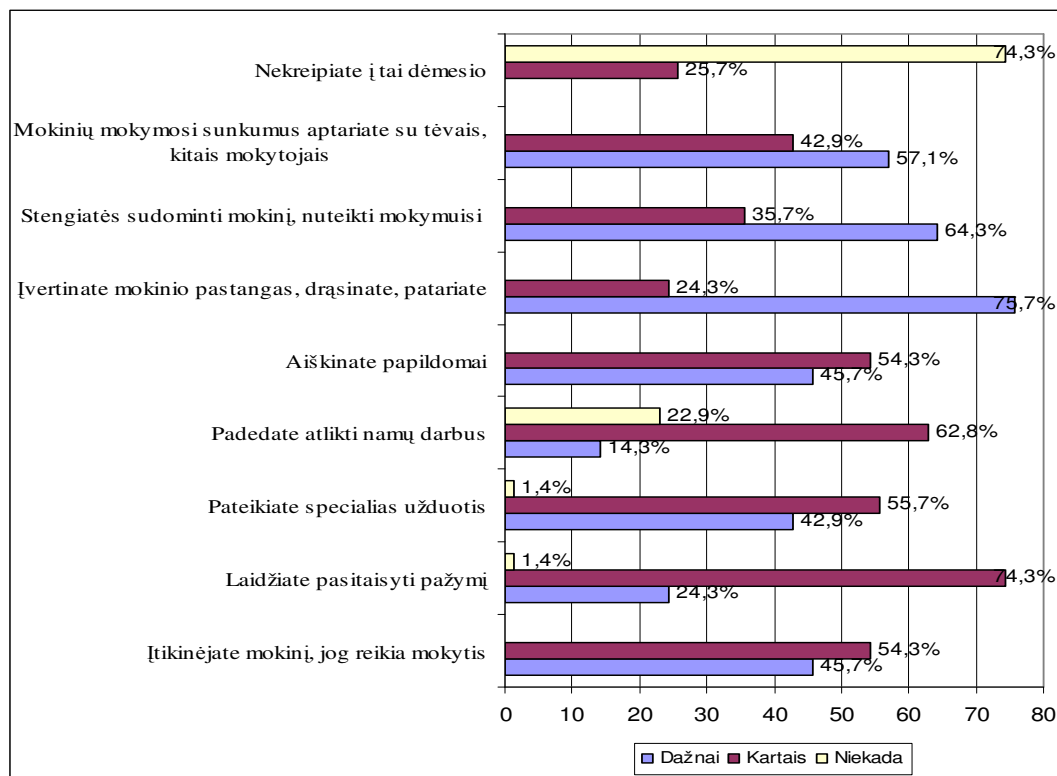

26 pav. **Pagalbos teikimo būdai (N=200)**

Mokiniai žymėjo po kelis atsakymo variantus, nes buvo mokinių, kurie teigė, jog sulaukia įvairios pagalbos. Atsakymo rezultatai parodė, jog didžiausia 9 klasės mokinių dalis (55 %) pažymėjo, kad mokytojai juos įtikinėja, jog reikia mokytis, šeštoje klasėje mokiniai labiau nori mokytis, todėl įtikinėti juos reikia kur kas mažiau (39 % moksleivių). Tai rodo, jog vyresnėse klasėse mokinių aktyvumas, noras mokytis sumažėja. Kai mokiniams sunku mokytis, jiems dažnai mokytojai leidžia pasitaisyti pažymį, devintoj klasėj, net pusei (51 %) mokinių suteikiama tokia pagalba, šeštokams tokios pagalbos reikia mažiau, tik 36 % apklaustųjų.

Nemažai respondentų tiek devintoje klasėje (40 %), tiek šeštoje klasėje (38 %) nurodė, jog mokytojai aiškina papildomai. 9 % šeštos klasės respondentų ir 4 % devintos klasės moksleivių, pažymėjo, jog sulaukia mokytojo pagalbos atliekant namų darbus. Ir tik maža dalis apklaustųjų pažymėjo, jog nesulaukia jokios papildomos pagalbos. Šio tyrimo etapo rezultatai leidžia daryti išvadą, kad mažiausiai mokytojai padeda atliekant namų darbus, tačiau tai galima paaiškinti tuo, jog namų darbų atlikimas turėtų būti savarankiška veikla, už kurią atsakingi patys mokiniai.

Nepalankios mokytojų pagalbos teikimo sąlygos yra mokinių nenoro mokytis formavimosi veiksnys, todėl pasidomėta, kokią pagalbą mokiniams teikia mokytojai (žr. 27 pav.).

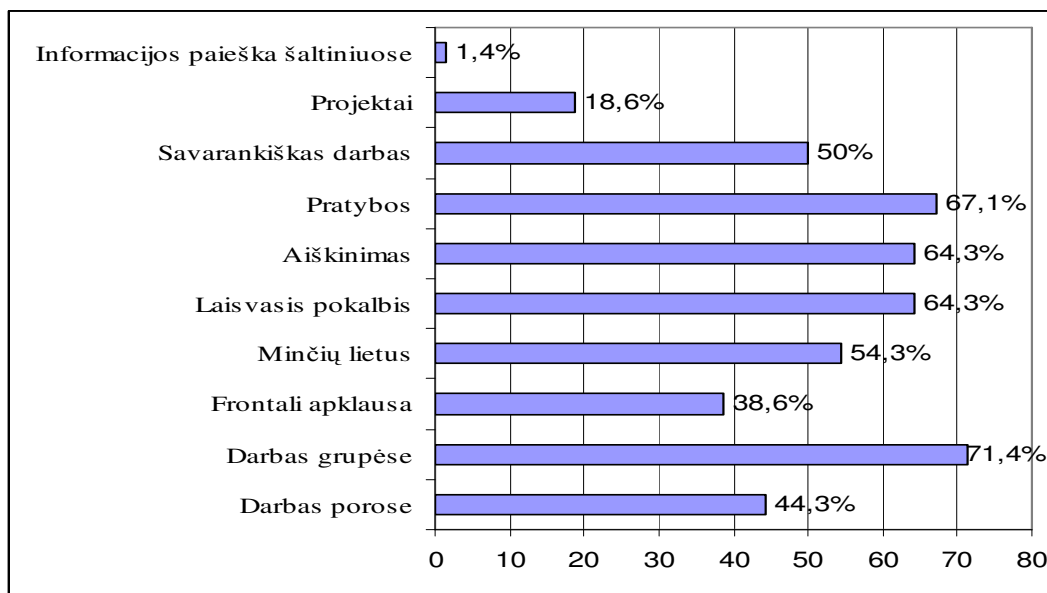
27 pav. Mokytojų pagalbos teikimo rezultatai (N=70)

Tyrimo rezultatai rodo, kad kai mokiniui buvo sunku mokytis, mokytojai įtikinėjo, jog reikia mokytis, taip teigia 45,7 % respondentų. Didžioji dalis apklaustų mokytojų (75,7 %) dažnai įvertina mokinio pastangas, drąsina, pataria, kiek mažiau mokytojų (64,3 %) nurodė, kad stengiasi sudominti mokinį, nuteikti mokymuisi. Daugiau kaip pusė respondentų (57,1%) mokinių mokymosi sunkumus aptaria su tėvais, 45,7 % mokytojų aiškina papildomai, truputį mažiau respondentų (42,9 %) pateikia specialias užduotis. 24,3 % pažymėjo, jog leidžia pasitaisyti pažymį, namų darbus padeda atlikti tik 14,3 % respondentų.

Tyrimo rezultatai leidžia daryti išvadą, kad, atsiradus mokymosi sunkumams, mokytojų pagalba labiausiai pasireiškė drąsinant mokinį, stengiantis nutekti mokinį mokymuisi, mokymosi sunkumus aptariant su tėvais.

Palyginus mokinių ir mokytojų atsakymų rezultatus paaiškėjo, kad jų požiūris į pagalbos būdų teikimą yra skirtingas, mokytojai į pirmą vietą iškelia mokinių drąšinimą, stengimąsi sudominti siūloma veikla, o mokiniai tuo tarpu daugiausia pažymėjo tai, kad mokytojai juos įtikinėja, kad reikia mokytis, leidžia pasitaisyti pažymį.

Sėkminga pamoka priklauso net tik nuo mokinių noro ar nenoro mokytis, bet ir nuo to, kaip mokytojas pasiruoš jai, kokius mokymo metodus naudoja pamokų metu. Tyrimo metu mokytojai turėjo pažymėti, kokius metodus naudoja pamokų metu (žr. 28 pav.).

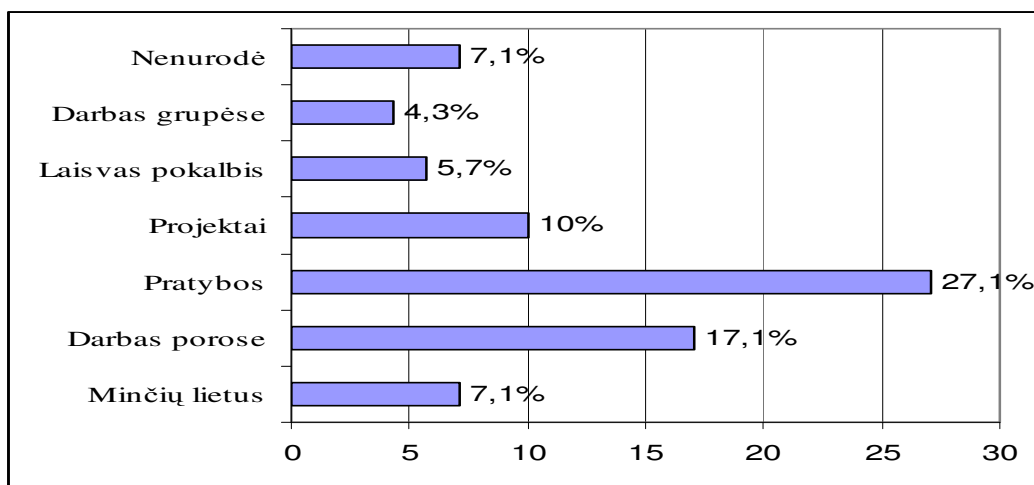
28 pav. **Mokymo metodai taikomi pamokose (N=70)**

Tyrimo duomenys aiškiai rodo, jog didžioji dalis mokytojų (71,4 %) dažniausiai savo pamokose taiko darbą grupėse, o 67,1 % mokytojų taiko pratybų metodą, keik mažiau respondentų (64,3 %) - aiškinimą ir laisvąjį pokalbį. Daugiau kaip pusė mokytojų (54,3 %) taiko „minčių lietus“, truputį mažiau apklaustųjų pažymėjo, jog dažniausiai savo vedamose pamokose taiko savarankišką darbą. 38,6 % respondentų pažymėjo taikantys savo pamokose frontalią apklausą, 44,3 % apklaustų mokytojų taiko darbą porose. Bene mažiausiai mokytojai taiko projektų metodą (18,6 %) ir informacijos paiešką šaltiniuose (1,4 %) mokytojų.

Tyrimo rezultatai parodo, kokia gausa metodų vyrauja pamokose, ne vienas respondentas naudoja keletą metodų, kad pamoka būtų įdomesnė, šiuolaikiškesnė, įvairesnė, aiškesnė ir pan.

Naudojant įvairiausius mokymo metodus pamokose, svarbu sužinoti, kokie metodai patinka patiems mokiniams, kurie skatintų mokinių motyvaciją, norą mokytis (žr. 29 pav.).

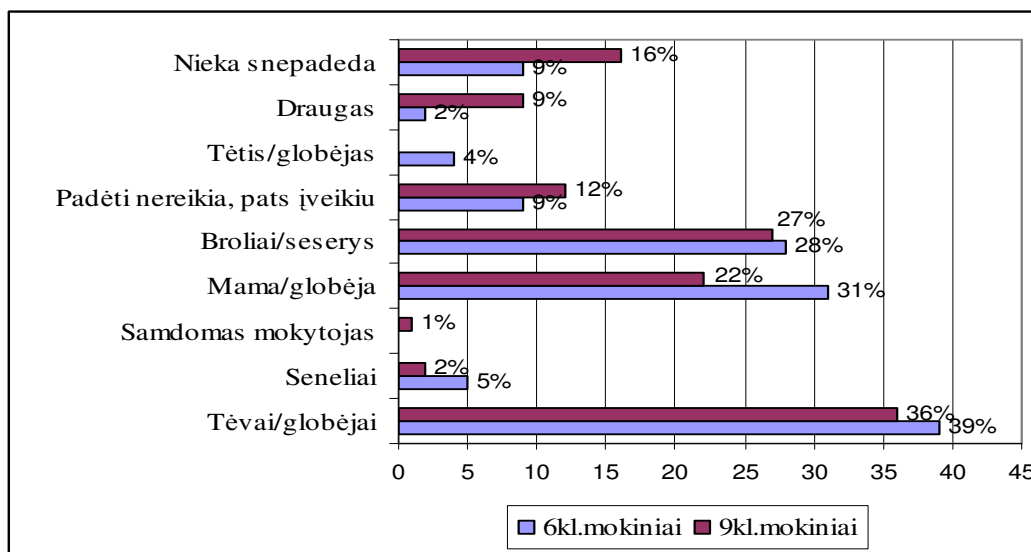

29 pav. **Metodai keliantys mokinių mokymosi motyvaciją (N=70)**

Mokytojų nuomone (27,1 %) pratybos labiausiai kelia mokinių mokymosi motyvaciją, darbą porose kaip aktyvinantį metodą pažymėjo 17,1 % respondentų. 10 % mokytojų mano, kad projektai kelia mokymosi motyvaciją. Paminėjo ir darbą grupėse (4,3 %), laisvą pokalbį (5,7 %) ir minčių liūtų (7,1 %) respondentų. Deja 7,1 % apklaustų mokytojų nenurodė, kokie metodai galėtų skatinti mokinių mokymosi motyvaciją.

Atsiradus mokymosi sunkumams, nenorui mokytis, svarbu, kad vaikas sulauktų pagalbos iš šeimos. Todėl tyrimo metu pasidomėta, kas mokiniams namuose dažniausiai padeda mokytis. Respondentai rinkosi įvairius atsakymo variantus, jie atsispindi 30 paveiksle.

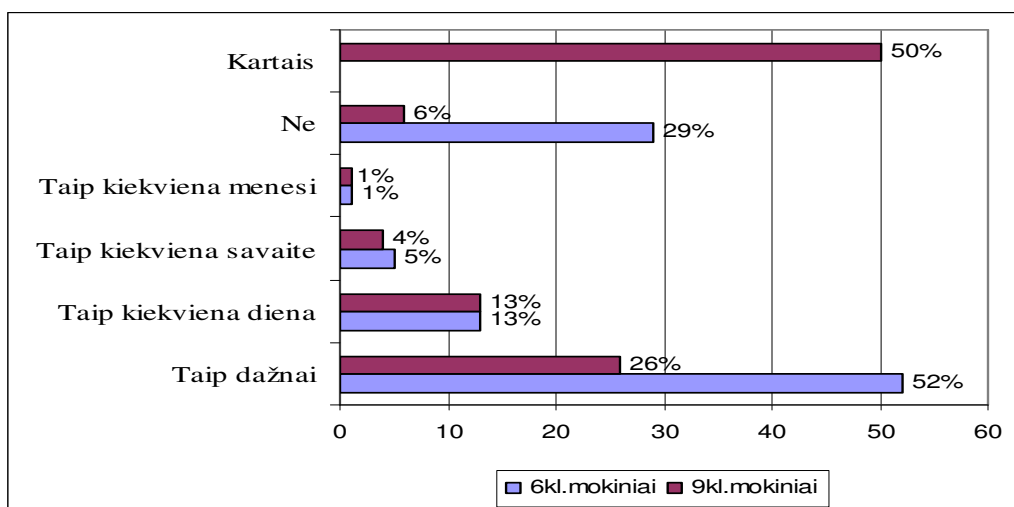
30 pav. **Asmenys, padedantys mokiniams įveikti mokymosi sunkumus namuose (N=200)**

Atsakymo rezultatai rodo, kad šeimoje mokytis dažniausiai padeda abu tėvai/globėjai, taip nurodė 36 % 9 klasės moksleivių ir 39 % šeštos klasės respondentų. 31 % devintos klasės moksleivių ir 22 % šeštos klasės respondentų nurodė, kad jiems mokymosi sunkumus šeimoje įveikti padeda mama. Nemaža dalis respondentų pagalbos moksle sulaukia iš

vyresnių brolių/seserų. Nedidelei daliai respondentų padėti nereikia, jie patys įveikia visus mokymosi sunkumus, o keletas respondentų kreipiasi pagalbos į draugus. Abiem atvejais tai labiau būdinga devintokams. Samdomo mokytojo pagalba naudojasi tik 1 % tyrime dalyvavusių 9 klasės mokinių. Tokia pagalba labiau paplitusi tarp baigiamųjų klasių moksleivių.

Šio atsakymo rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad paaugliai namuose sulaukia pagalbos iš šeimos narių, o labiausiai mokinių nesėkmės supranta mamos, jos pirmos ateina į pagalbą. Šeimos beveik nesinaudoja samdomo mokytojo pagalba. Anot psichologo A. Gučo (1990), vaiko asmenybei susiformuoti didžiulę įtaką daro jam svarbaus asmens buvimas. Abu tėvai daro įtaką vaikams. Pilna šeima sudaro atmosferą harmoningai asmenybei formuotis.

Jeigu psichologai teigia, kad abu tėvai daro įtaką vaikui, tai buvo pasidomėta, kaip tėvai rūpinasi savo vaikų mokslu, kaip dažnai jie tai daro (žr. 31 pav.).

31 pav. Tėvų domėjimasis savo vaikų mokslu (N=200)

Tyrimo duomenys rodo, jog savo vaikų mokslu dažnai rūpinasi tik 6 klasės tėveliai, taip pažymėjo 52 % apklaustųjų. Vyresniųjų mokinių tėveliai savo vaikų taip dažnai nebet kontroliuoja, devintokų mokslo pasiekimais rūpinasi tik 26 % apklaustųjų tėveliai. Pusė devintos klasės apklaustųjų pažymėjo, kad jų mokslu pasidomi tik kartais. 29 % šeštos klasės moksleivių ir 6 % devintos klasės moksleivių nurodė, jog tėvai nesidomi, kaip sekasi mokykloje. Tėveliai turėtų dažniau rūpintis savo atžalomis, jų pasiekimais ar nesėkmėmis moksle. Tai skatintų vaikus geriau mokytis, o tėvus – atsakingiau žiūrėti į savo pareigą rūpintis vaikais, o ne permesti atsakomybę mokytojams.

Toliau anketoje mokiniams buvo pasidomėta, kokios pamokos mokiniams yra mėgstamiausios/nemėgstamiausios, buvo paprašyta, kad nurodytų, kodėl būtent jas pažymėjo (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

Respondentų (ne)mėgstamiausios pamokos ir jų pasirinkimo kriterijai (%)

9 klasės mokiniai (N=100)				6 klasės mokiniai (N=100)			
Mėgstamiausia pamoka	%	Nemėgstamiausia pamoka	%	Mėgstamiausia pamoka	%	Nemėgstamiausia pamoka	%
Chemija	3	Chemija	9	Kūno kultūra	29	Dailė	2
Kūno kultūra	27	Fizika	14	Geografija	1	Anglų k.	7
Geografija	6	Dailė	7	Rusų k.	2	Lietuvių k.	3
Rusų k.	5	Anglų k.	5	Istorija	11	Matematika	20
Biologija	4	Lietuvių k.	6	Muzika	3	Geografija	26
Istorija	7	Matematika	14	Matematika	5	Rusų k.	2
Muzika	4	Prancūzų k.	1	Lietuvių k.	12	Kūno kultūra	4
Matematika	4	Tikyba	4	Anglų k.	2	Istorija	11
Lietuvių k.	1	Geografija	2	Informatika	3	Nenurodė	25
Anglų k.	1	Rusų k.	1	Technologijos	2		
Informatika	1	Nenurodė	37	Gamta ir žmogus	2		
Dailė	5			Šokių pamoka	1		
Nenurodė	32			Nenurodė	19		

Kaip matyti iš 4 lentelėje pateiktų duomenų, tiek šeštokams, tiek devintokams labiausiai patinka kūno kultūros pamokos. Pagrindinė patikimo priežastis – lengva pamoka, nes nieko nereikia jai ruošti, nes mokiniai mėgsta sportuoti. Kitas pamokas mokiniai mėgsta, nes:

- geras mokytojas,
- įdomi pamoka,
- supranta ir gerai sekasi.

Prie nemėgstamų pamokų abiejų klasių mokiniai nurodė matematiką, devintokams dar nepatinka fizika, o šeštokams – geografija. Mokiniai nurodytų pamokų nemėgsta todėl, kad:

- nuobodi pamoka,
- negera mokytoja,
- užduoda per daug namų darbų,
- nesupranta,

- neišaiškina pamokos,
- sunkiai sekasi,
- reikia daug išmokti.

Mokytojuose paaugliai vertina įdomią mokytojo asmenybę, humoro jausmą, supratimą, gebėjimą palaikyti drausmę. Vieni mokytojai yra mėgstami, nuo to priklauso ir jų vedamų pamokų mėgstamumas, kiti – ne. Paaugliai nemėgsta, kai jų darbas kritikuojamas. Jie nori būti kuo mažiau priklausomi nuo mokytojo. Paaugliai mėgsta diskusijas, domisi pasaulio įvykiais.

IŠVADOS

1. Mokslinės literatūros, dokumentų analizė rodo, kad vaiko noras lankyti mokyklą ir gerai mokytis priklauso ne tik nuo jo paties, bet ir nuo jį supančios aplinkos – namų, mokyklos psichologinės atmosferos. Jo socializacijai didelę įtaką turi santykiai su šeima, draugais, mokytojais, visa tai kas nuolat jį supa.

2. Moksleivių mokymosi pasiekimai priklauso nuo to, ar tenkinami jų mokymosi motyvaciją lemiantys poreikiai. Mokytojas moksleivių mokymosi motyvaciją stiprinti gali geriau juos pažindamas, padėdamas suvokti mokymosi prasmingumą, plėtodamas bendravimo ir bendradarbiavimo atmosferą mokykloje ir klasėje, daugiau dėmesio skirdamas individualiai pagalbai, vertinimu padėdamas moksleiviui suvokti savo stipriąsias ir silpnąsias puses.

3. Galima teigti, kad motyvai yra veiksmų skatuliai, lemiantys jų pobūdį ir kryptį. Jie suteikia bendrą nusiteikimą mokytis. Motyvacija apima žmogaus poreikius, interesus, norus ir t.t., ji parodo asmenybės kryptingumą.

4. Paauglystės tarpsnis yra laikomas rizikos amžiumi, nes tada pradeda sparčiai formuotis asmenybė, aktyviai vykti jos socializacija, atitinkamų vaidmenų prisiėmimas ir kt.

5. Svarbiausias vaiko teisių dokumentas – Jungtinių Tautų Vaiko Teisių konvencija. Kiekvienas vaikas turi teisę į mokslą ir nuo 7 iki 16 metų privalo jį gauti.

6. Atliktas empirinis tyrimas leidžia daryti išvadą, kad mokinių mokymosi sunkumai yra skirtingi, devintokams tiesiog sunku įsiminti ką aiškina mokytojai, o šeštokų nuomone, jiems yra per daug užduodama namų darbų, jie nežino, kaip mokytis. Tyrimas parodė, kad mokytojai namų darbų apimtį laiko nereikšmingiausia priežastimi, kai tuo tarpu šeštos klasės mokiniai šią priežastį nurodė prie pagrindinių.

7. Mokytojai mano, kad mokinių teisės į mokslą įgyvendinimą apsunkina motyvacijos trūkumas, pamokų nelankymas/bėgimas iš jų, gyvenimas asocialiose šeimose.

8. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad nenorintys mokytis mokiniai dažnai praleidinėja pamokas. Tai susiję su nepakankama tėvų kontrole, motyvacijos stoka.

9. Pagrindinė mokinių ir mokytojų nesutarimo priežastis yra ta, kad mokytojai iš anksto nusistatę prieš juos, didžioji dalis mokinių su mokytojais visgi sutaria ar bent jau stengiasi sutarti.

10. Pedagoginę pagalbą mokiniams, įgyvendinant teisę į mokslą, suteikia dalyko mokytojas ir draugai, lyginant mokytojų ir mokinių požiūrį tais pačiais klausimais būtina pastebėti, kad jų nuomonės iš dalies sutampa. Tiek mokiniai, tiek pedagogai nurodo, kad logopedo, spec. pedagogo pagalbos teikimas nepopuliarus.

11. Tyrimo rezultatai parodė, kad mokytojai labiausiai įtikinėja mokinius, kad

reikia mokytis, leidžia pasitaisyti pažymį ar aiškina papildomai, tuo tarpu mokytojai į pirmą vietą iškelia mokinių drąsinimą, stengimasi sudominti veikla.

12. Mėgstamiausias pamokas mokiniai nurodė tokias, per kurias gerai sekasi, kurios lengvos, įdomios ir jas veda geri mokytojai. Nemėgstamiausias pamokas nurodė tokias, kurių metu mokytojai būna negerai, neišaiškina pamokos, kurios nuobodžios, sunkiai sekasi.

13. Tyrimo hipotezė pasitvirtino, nes tirtose mokyklose mokinių teisė nėra pilnai įgyvendinama dėl aplinkos veiksnių, sąlygojančių nenorą mokytis.

Mokinių ir mokytojų požiūris į mokinių teisės į mokslą įgyvendinimą ir nenoro mokytis priežastis, kai kuriais klausimais sutapo, kai kuriais tik iš dalies.

REKOMENDACIJOS

1. Mokykla užima labai svarbią vietą kiekvieno mokinio gyvenime ir todėl yra be galo svarbu, kad mokykloje būtų sukurta tinkama aplinka. Kad moksleiviai ten jaustųsi nesuvaržyti, galėtų laisvai reikšti savo mintis, dalyvauti mokyklos gyvenime ir jaustis pilnateisiais jos nariais. Mokykla ir šeima yra atsakinga už paauglio norą eiti į mokyklą, mokytis, todėl labai svarbu, kad šios dvi institucijos sujungtų jėgas šiam bendram tikslui.

2. Paauglys mokymosi procese turi jausti tėvų, mokytojų paramą. Tėvai turėtų glaudžiai bendradarbiauti su mokytojais, skatinti savo vaikų mokymosi motyvaciją sėkmingai mokytis. Tik tokiu būdu galima įgyvendinti mokinių teisę į mokslą. Tėvams ir jų šeimos nariams reikėtų aktyviau spręsti vaikų pedagoginės pagalbos teikimo klausimus.

3. Švietimo ministerija turėtų peržiūrėti mokymo programas, jas palengvinti, kad mokiniai nebūtų taip apkrauti.

4. Mokytojams derėtų keisti tradicinį mokinių ugdymą, individualizuojant jį ir šalinant bendrus mokymosi sunkumus. Mokytojai turėtų taikyti metodus, kurie suteikia laisvę mokinio mintims, veiksams, naudoti daugiau vaizdinių priemonių, kad pamokos mokiniams būtų įdomios ir patrauklios.

5. Klasių auklėtojai ir dalyko mokytojai turėtų nuoširdžiai domėtis kiekvienu mokiniu nepriklausomai nuo to, kaip jie elgiasi ir mokosi. Tik geranoriški ir draugiški santykiai tarp mokinių ir mokytojų skatina mokinius noriai lankyti mokyklą.

LITERATŪRA

1. Arends, R., I. (1998). *Mokomės mokyti*. Vilnius: Margi raštai.
2. Azzam, A., M. (2007). *Why Students Drop Out*. Educational Leadership, v64 n7 p91-93 Apr2007.3pp
3. Barkauskaitė, M., Gaigalienė, M. (2003). *Nesėkmingo mokinių mokymosi priežasčių tyrimo teoriniai ir empiriniai aspektai*// Pedagogika (p. 33 – 36)
4. Barkauskaitė, M., Gaigalienė, M., Indrašienė V. ir kt. (2005). *Socialinių veiksnių ir mokymosi nesėkmių sąsajos*// Pedagogika – T. 79 (p. 142-147)
5. Bieliauskaitė, R., (1993). *Asmenybės psichologija: vadovėlis 10-11 klasei*. Kaunas: Šviesa.
6. Butkienė, G., Kepalaitė, A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. Vilnius: Margi raštai.
7. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. (1999). Vilnius.
8. Dereškevičius P., Rimkevičienė V., Targamadžė V. (2000) *Mokyklos nelankymo priežastys; monografija*. Vilnius: Žuvėdra.
9. Dumčienė, A., Tilindienė, I. (2004). *Auklėjimo teorijos seminarai*. Kaunas
10. Franz, J. Monks, Irene H. Ypenburg, (2003). *Mūsų vaikas nepaprastai gabus*. Kaunas: Šviesa.
11. Gage, N. L, Berliner, D. C. (1994). *Pedagginė psichologija*. Vilnius: Alna Litera
12. Gailienė, D., Bulotaitė, L., Strulienė N. (1996). *Aš myliu kiekvieną vaiką*. Vilnius.
13. Gučas, A. (1990). *Vaiko ir paauglio psichologija*. Kaunas: Šviesa.
14. Gudaitienė, A. (2002). *Šeimos ir mokytojo vaidmuo sprendžiant pradinių klasių mokinių socializacijos problemas*//Socialinis ugdymas: mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas. II. Respublikinės mokslinės praktinės konferencijos straipsnių rinkinys. Šiauliai: edukologijos fakultetas.
15. Gudžinskienė, V. (1998). *Mokytojų ir mokinių santykiai pradinėse klasėse*// Pedagogika – T. 35 (p. 99-104)
16. Herm, S. (2004). *Sunkūs vaikai: praktiniai patarimai auklėtojams ir tėvams*. Vilnius: Alma littera.
17. Ignatovičienė, S., Žukauskienė, R. (1999). *Rizikos grupės vaikai*. Metodinės rekomendacijos pedagogams. Vilnius.
18. Jovaiša, L. (2001). *Ugdymo mokslas ir praktika*. Vilnius.
19. Jovaiša, L. (1993). *Pedagogikos terminai*. Kaunas: Šviesa.
20. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija (1995). Vilnius.

21. Juodraitis, A. (1998). Devintinio elgesio vaikai: pedagoginės – psichologinės problemos. *Specialiųjų poreikių vaikai*. P. 40 – 49. Šiauliai: Šiaulių pedagoginis institutas.
22. Kvieskienė, G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius: Baltijos kopija.
23. Leliūgienė, I. (1997). *Žmogus ir socialinė aplinka*. Kaunas.
24. Leung, C., Lindsay, G., Lo, S. K. (2007). *Early Identification of Primary School Students with Learning Difficulties in Hong Kong: The Development of a Checklist*. *European Journal of Special Needs Education*, v22 n3 p327-339 Aug 2007. 13 pp. (Peer Reviewed Journal)
25. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas Nr. IX-1630. 2003-06-17, Žin., 2003, Nr. 63-2853 (2003-06-28).
26. Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas Nr. I-1234, Žin, 1996, Nr. 33-807
27. Nasvytienė, D. (2005). *Vaiko elgesio ir emocinės problemos: konspektas, psichologinis įvertinimas ir pagalba*. Vilnius.
28. Navaitis, G. (1998). *Psichologinė parama vaikams*. Vilnius.
29. Petrulytė, A. (2003). *Jauno suaugusiojo socialinė raida*. Vilnius
30. Pikūnas, J., Palujanskienė, A. (2001). *Asmenybės vystymasis kelias į savęs atradimą*. Kaunas
31. Phil, G., (2006). *Meaning-Led learning for Pupils with Severe and Profound and Multiple Learning Difficulties*. *British Journal of Special Education*, v33 n4 p210-219 Dec 2006. 10pp. (Peer Reviewed Journal)
32. *Psichologijos žodynas*. (1993). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
33. *Psichologija studentui*. (2000). Kaunas.
34. Rajeckas, V. (2004). *Pedagogikos pagrindai*. Vilnius: Parama
35. Rupšienė, L. (2000). *Nenoras mokytis – socialinis pedagoginis reiškinys*. KU
36. Rupšienė, L., Druskinienė, N. (2002). *Šešiamečių vaikų mokymosi motyvacija: ugdymo šeimoje ypatumai*// *Edukologija: problemos ir perspektyvos*. Tiltai, priedas Nr. 11
37. Sturlienė, N., Pivorienė, R. V. (2005). *Mūsų klasė*. Vilnius: Tyto Alba
38. Tepperwein, K. (1998). *Menas mokytis nepavargstant*. Vilnius: Alma litera.
39. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras.
40. Žukauskienė, R. (2002). *Raidos psichologija*. Vilnius: Margi raštai.

PRIEDAI